

**Διάγραμμα προφορικής εισήγησης με θέμα: «Παρέκταση
διεθνούς δικαιοδοσίας – εκκρεμοδικία κατά τον Κανονισμό
1215/2012»**

Εισηγητής : Αθανάσιος Πανταζόπουλος, ΔΝ Πρωτοδίκης

ΜΕΡΟΣ Α΄ - ΠΑΡΕΚΤΑΣΗ

I) ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ 7

Παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας

Άρθρο 25

1. Αν τα μέρη, ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας τους, συμφώνησαν ότι ένα δικαστήριο ή τα δικαστήρια κράτους μέλους θα δικάζουν τις διαφορές που έχουν προκύψει ή που θα προκύψουν από συγκεκριμένη έννομη σχέση, το δικαστήριο αυτό ή τα δικαστήρια του κράτους αυτού έχουν διεθνή δικαιοδοσία, εκτός αν η συμφωνία είναι άκυρη ως προς την ουσιαστική της ισχύ της βάσει της νομοθεσίας του οικείου κράτους μέλους. Αυτή η δικαιοδοσία είναι αποκλειστική εκτός αν τα μέρη συμφώνησαν άλλως. Η συμφωνία διεθνούς δικαιοδοσίας καταρτίζεται:

- α) είτε γραπτά είτε προφορικά με γραπτή επιβεβαίωση.
- β) είτε υπό μορφή ανταποκρινόμενη στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις ή
- γ) είτε, στο διεθνές εμπόριο, υπό μορφή ανταποκρινόμενη στις συνήθειες τις οποίες τα μέρη γνωρίζουν ή οφείλουν να γνωρίζουν και οι οποίες είναι ευρέως γνωστές σ' αυτού του είδους την εμπορική δραστηριότητα

και τηρούνται τακτικά από τους συμβαλλόμενους σε συμβάσεις του είδους για το οποίο πρόκειται στη συγκεκριμένη εμπορική δραστηριότητα.

2. Κάθε διαβίβαση δια της ηλεκτρονικής οδού που επιτρέπει μεταγενέστερη πρόσβαση στο περιεχόμενο της συμφωνίας λογίζεται ότι έχει καταρτισθεί "γραπτά".

3. Το δικαστήριο ή τα δικαστήρια ενός κράτους μέλους στα οποία απονέμει διεθνή δικαιοδοσία η συστατική πράξη ενός trust έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία ως προς αγωγές κατά του ιδρυτή, του trustee ή του δικαιούχου ενός trust, αν πρόκειται για σχέσεις μεταξύ των προσώπων αυτών ή για δικαιώματα ή υποχρεώσεις τους από το trust.

4. Οι συμφωνίες διεθνούς δικαιοδοσίας, καθώς και οι ανάλογες ρήτρες της συστατικής πράξεως του trust δεν παράγουν αποτελέσματα, αν είναι αντίθετες προς τις διατάξεις των άρθρων 15, 19 ή 23 ή αν τα δικαστήρια τη διεθνή δικαιοδοσία των οποίων αποκλείουν έχουν αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 24.

5. Συμφωνία καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας που αποτελεί στοιχείο σύμβασης λογίζεται ως συμφωνία ανεξάρτητη από τους λοιπούς όρους της σύμβασης. Η εγκυρότητα μιας συμφωνίας καθορισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας δεν επιδέχεται προσβολής εκ μόνου του λόγου ότι η σύμβαση δεν είναι έγκυρη.

Άρθρο 26

1. Πέραν των περιπτώσεων όπου η διεθνής δικαιοδοσία απορρέει από άλλες διατάξεις του παρόντος κανονισμού, το δικαστήριο κράτους μέλους ενώπιον του οποίου ο εναγόμενος παρίσταται αποκτά διεθνή δικαιοδοσία. Ο κανόνας αυτός δεν εφαρμόζεται, αν η παράσταση έχει ως σκοπό την αμφισβήτηση της διεθνούς δικαιοδοσίας ή αν υπάρχει άλλο

δικαστήριο με αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με το άρθρο 24.

2. Σε υποθέσεις που αναφέρονται στα τμήματα 3, 4 ή 5, όταν εναγόμενος είναι ο αντισυμβαλλόμενος του ασφαλιστή, ο ασφαλισμένος, ένας δικαιούχος της ασφαλιστικής σύμβασης, ο ζημιωθείς, ο καταναλωτής ή ο εργαζόμενος, το δικαστήριο προτού κηρύξει εαυτό αρμόδιο βάσει της παραγράφου 1, εξασφαλίζει ότι ο εναγόμενος ενημερώθηκε για το δικαίωμά του να αμφισβητήσει τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου και για τις συνέπειες της εμφάνισης ή της μη εμφάνισής του στο δικαστήριο.

Άρθρο 31

(...)

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 26, όταν επιλαμβάνεται υπόθεσης δικαστήριο κράτους μέλους στο οποίο παρέχεται αποκλειστική διεθνής δικαιοδοσία δυνάμει συμφωνίας αναφερόμενης στο άρθρο 25, κάθε δικαστήριο άλλου κράτους μέλους αναστέλλει τη διαδικασία έως ότου το δικαστήριο το οποίο επελήφθη βάσει της συμφωνίας κηρύξει εαυτό αναρμόδιο.

- **ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ:** Το ΔΕΚ από πολύ νωρίς (ερμηνεύοντας το σχετικό άρθρο 17 της τότε ισχύουσας Σύμβασης των Βρυξελλών) έχει διευκρινίσει ότι **οι σχετικές διατάξεις περί παρεκτάσεως πρέπει να ερμηνεύονται στενά**, λαμβανομένων υπόψη των συνεπειών που μπορεί να έχει μια τέτοια επιλογή για τη θέση των διαδίκων (ΔΕΚ της 14^{ης}.12.1976 Segoura, σκέψη 6)

II) ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Σκοπός της ΣυμβBρυξ, του ΚανBρI και του νυν ισχύοντος ΚανBρIα είναι η διευκόλυνση των εμπορικών και ευρύτερα οικονομικών συναλλαγών μέσω της ενοποίησης των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας και επομένως θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ελεύθερη βούληση των συμβαλλομένων (Κεραμεύς/Κρεμλής/Ταγαράς, σελ. 139, Νίκας/Σαχπεκίδου, αρ.1-2). Οι ρήτρες παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας έχουν το πλεονέκτημα της ασφάλειας δικαίου για τους συμβαλλόμενους και την αποτροπή του φαινομένου της άγρας δικαιοδοσίας (forum shopping), ελλοχεύει όμως ο κίνδυνος «επιβολής» της θέλησης του ισχυρότερου μέρους (Σαχπεκίδου, Η παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, σελ. 14 επ.).

Με τις ανωτέρω διατάξεις ο Κανονισμός αποσκοπεί στο να γίνει **σεβαστή η βούληση των συμβαλλομένων μερών**, αλλά και να **διασφαλίσει** αφενός ότι **πράγματι επήλθε σύμπτωση της βούλησης** των συμβαλλόμενων μερών, λαμβάνοντας όμως υπόψη τις **πρακτικές στις εμπορικές συναλλαγές** και αφετέρου να **διασφαλίσει την θέση αδύναμων** συμβαλλομένων, για τους οποίους περιορίζει ή και αποκλείει τις ρήτρες παρέκτασης (βλ. Νίκα/Σαχπεκίδου, ο.π., αρ.14, βλ. και Schlosser, EU- Zivilprozessrecht, 3te Aufl. Art. 23 Nr1).

Ιδωμένες λοιπόν οι διατάξεις του άρθρου 17 ΣυμβBρυξ, 23 ΚανBρυξ I και 25 ΚανBρυξ Iα, ως και οι αποφάσεις που εκδόθηκαν από το ΔΕΚ και τα εθνικά δικαστήρια των κρατών μελών σε εφαρμογή αυτών **αντικατοπτρίζουν εν πολλοίς την προβληματική που αναπτύχθηκε στα εθνικά δίκαια κρατών – μελών, όπως προκύπτει από την συγκριτική επισκόπηση αυτών** (βλ. π.χ. Νόμο της 21.3.1974 με τον οποίο μεταρρυθμίστηκαν οι σχετικές διατάξεις των **παραγράφων 38 έως 40 του Γερμ ΚΠολΔ (ZPO)** που προέβλεπαν την πλήρη ελευθερία των μερών για κατάρτιση ρήτρας παρέκτασης, περιορίζοντας τα πρόσωπα

που μπορούσαν να συνάψουν έγκυρα ρήτρες παρέκτασης (έμποροι “Vollkaufleute” και μάλιστα όχι μικρέμποροι “Minderkaufleute”, ΝΠΔΔ και δημόσιες εταιρίες κοινής ωφέλειας ή την **διάταξη του άρθρου 48 του Nouveau Code de Procedure Civile** που σε αντίθεση με το προγενέστερο δίκαιο, το οποίο επέτρεπε ευρέως τις ρήτρες παρέκτασης, επιτρέπει τις ρήτρες παρέκτασης μεταξύ εμπόρων και με αυξημένη τυπικότητα – βλ. για όλα αυτά *Δωρή*, Περιορισμοί της συμβατικής ελευθερίας στις ρήτρες αποκλειστικής διεθνούς δικαιοδοσίας, σελ. 103επ., και *Σαχπεκίδου*, Η παρέκταση διεθνούς δικαιοδοσίας στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο, σελ. 16-17).

III) ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

i) Να ευρίσκεται **εντός του πεδίου εφαρμογής** του Κανονισμού υποδεικνυόμενου ως δικαστηρίου κάποιου εκ των Κρατών – Μελών σε υποθέσεις με **διασυνοριακό στοιχείο** (αρκεί ότι ένας εκ των συμβαλλομένων μερών κατοικεί στο έδαφος ενός κράτους μέλους και η ρήτρα απονέμει διεθνή δικαιοδοσία σε δικαστήριο κράτους μέλους βλ. ΔΕΕ 7.2.2013 RefcompSA, σκέψη 17). Αν δεν υπάρχει κανένα διασυνοριακό στοιχείο θα κριθεί κατά το εσωτερικό δίκαιο της χώρας που αφορά η κατάργηση της δικαιοδοσίας των δικαστηρίων της.

Κρίθηκε από το ΔΕΕ ότι το άρθρο 17 της Συμβάσεως δεν έχει εφαρμογή επί ρήτρας που καθορίζει **δικαστήριο τρίτου κράτους**. Το δικαστήριο που βρίσκεται στο έδαφος συμβαλλόμενου κράτους οφείλει, αν επιληφθεί υποθέσεως παρά την ύπαρξη τέτοιας ρήτρας απονομής διεθνούς δικαιοδοσίας, **να εκτιμήσει το κύρος της ρήτρας αυτής με γνώμονα το εφαρμοστέο δίκαιο, περιλαμβανομένου του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, του τόπου όπου έχει την έδρα του** (απόφαση ΔΕΕ 9.11.2000 Correck, σκέψη 19 παραπέμποντας στην έκθεση του καθηγητή Schlosser σχετικά με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978 για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου

Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας στη Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις καθώς και στο πρωτόκολλο για την ερμηνεία της από το Δικαστήριο, ΕΕ 1986, C 298, σ. 99, συγκεκριμένα σ. 152, σημείο 176). Κατά τον Άρειο Πάγο (ΑΠ 1542/2014) η ύπαρξη και το κύρος της ρήτρας αποκλειστικής δικαιοδοσίας θα κριθεί, όχι από τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 44/2001, αλλά **από το δικονομικό διεθνές δίκαιο της χώρας του δικαστή που δικάζει την υπόθεση, δηλαδή την lex fori**, είτε το δικαστήριο που δικάζει ανήκει σε κράτος μέλος είτε όχι.

ii) Μπορεί να έχει αμιγώς καταργητικό περιεχόμενο ως προς τη δικαιοδοσία δικαστηρίων χώρας κράτους – μέλους, οπότε εφαρμόζονται οι λοιποί σύνδεσμοι που προβλέπει ο Κανονισμός

iii) Κατά τη ΣυμβBr άρθρο 17 και στη συνέχεια κατά τον ΚανΒρυξ I, προϋπόθεση για την έγκυρη κατάρτιση ρήτρας παρέκτασης ήταν η **κατοικία** τουλάχιστον ενός από τους συμβαλλόμενους να ευρίσκεται εντός του εδάφους κάποιας από τα κράτη – μέλη. **Η προϋπόθεση αυτή καταργήθηκε με το νέο άρθρο 25 του ΚανΒρIα**, ως άνοιγμα των δικαστηρίων κρατών – μελών προς ενδιαφερόμενους τρίτους, ορισμένα από τα οποία λόγω εξειδίκευσης είναι θελκτικά στους συναλλασόμενους στις διεθνείς οικονομικές συναλλαγές (ιδίως Ην.Βασιλείου).

iv) Οι διεθνείς συμφωνίες και δη η **Σύμβαση της Χάγης του 2005** για τις συμφωνίες επιλογής δικαστηρίου υπερισχύουν του Κανονισμού (άρθρο 71 ΚανΒρ Iα). Η τελευταία ισχύει σε όλη την Ένωση από 1.1. 2015 (λόγω δήλωσης της Ένωσης για λογαριασμό όλων των Κρατών – Μελών κατ' άρθρο 30 της Συμβάσεως) και με βάση το άρθρο 26 VI **αν ένα από τα δύο μέρη κατοικεί ή εδρεύει εκτός της Ένωσης εφαρμόζεται η Σύμβαση της Χάγης, ενώ αντίθετα εάν και τα δύο μέρη εδρεύουν ή κατοικούν στην Ένωση εφαρμόζεται ο Κανονισμός.**

IV) ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΠΑΡΕΚΤΑΣΗΣ

i) **Ανεξάρτητη** η συμφωνία για τη **δικαιοδοσία** σε σχέση με τυχόν όρο της συμφωνίας για το **εφαρμοστέο δίκαιο**. Πρόκειται για ρητή πρόβλεψη του Κανονισμού σε αντίθεση με τη Συμβρυξ και τον ΚανΒρυξΙ μετά και τη σχετική νομολογία του ΔΕΚ.

ii) Μπορεί να έχει **μόνο καταργητικό χαρακτήρα** ως προς δικαστήρια κράτους - μέλους, **χωρίς να ορίζει θετικά** το δικαστήριο που είναι αρμόδιο.

iii) Δεν επιτρέπεται να μεταβάλλει **την καθ' ύλην - λειτουργική αρμοδιότητα, εσωτερική κατανομή αρμοδιότητας, διαδικαστικό πλαίσιο λειτουργίας δικαστηρίων, διαδικασία**. Συναφείς συμφωνίες μπορεί να συνιστούν διαιτητικές ρήτρες. Μπορεί όμως να ρυθμίζεται ή μη η **τοπική αρμοδιότητα**.

iv) Η δικαιοδοσία που απονέμεται είναι **κατά κανόνα και εν αμφιβολία αποκλειστική**, μπορεί όμως να συμφωνηθεί αρμοδιότητα διαφορετικού δικαστηρίου για κάθε συμβαλλόμενο μέρος (απόφαση ΔΕΚ 9.11.1978, Meeth-Glacet, ΠΡΟΤΑΣΗ σε 7-4/2016 ΔΕΚ C-222/2015) ή περισσότερα από ένα δικαστήρια κατ' επιλογή των μερών και ως απλώς συντρέχουσα, εφόσον όμως αυτό ορίζεται στην ρήτρα, ενόψει της διατύπωσης «αν τα μέρη συμφώνησαν άλλως» (Βλ. Σαχπεκίδου, σελ. 84 επ., 208 επ.)

v) Δεν μπορεί να είναι αντίθετη στα **αποκλειστικά** αρμόδια δικαστήρια που προβλέπει το άρθρο 24 Καν Βρ Ια (δίκες για εμπράγματα δικαιώματα – μισθώσεις σε ακίνητα, σύσταση, λύση, κύρος αποφάσεων νομικών προσώπων, κύρος καταχώρισης σε δημόσια βιβλία, διπλώματα ευρεσιτεχνιών, σήματα κλπ, αναγκαστική εκτέλεση).

Δεν μπορεί να είναι αντίθετη στις ειδικές προβλέψεις του Κανονισμού για την παρέκταση σε **υποθέσεις ασφαλίσεων (άρθρο 15)**,

καταναλωτών (άρθρο 19), εργατικές (άρθρο 23). Σε αυτές τις περιπτώσεις θα πρέπει η συμφωνία να είναι **μεταγενέστερη της διαφοράς** και θα πρέπει να επιτρέπεται στο αδύναμο μέρος (ασφαλισμένο, καταναλωτή, εργαζόμενο) να προσφύγει και σε άλλα δικαστήρια, δηλαδή ρήτρες παρέκτασης επιτρέπονται μόνο στο βαθμό που διευκολύνεται η δικονομική θέση του τελευταίου. **Επίσης, επί σιωπηρής παρέκτασης** ο εναγόμενος, εφόσον εμπίπτει στις παραπάνω ειδικές κατηγορίες, υφίσταται υπηρεσιακή υποχρέωση του δικαστηρίου ενημέρωσης του εναγομένου για τις συνέπειες της σιωπής του (άρθρο 26§2 ΚανΒρΙα).

V) ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΣΥΝΑΨΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΠΑΡΕΚΤΑΣΗΣ

i) Σύμπτωση βούλησης των μερών

Ανεπίτρεπτη η επιβολή της μονομερώς, η λήψη «συγκατάθεσης» χωρίς προηγούμενη ενημέρωση με επίγνωση των συνεπειών. Το εάν έλαβε χώρα τέτοια σύμπτωση της βούλησης των μερών είναι ζήτημα ουσίας και επί αμφισβήτησης **κρίνεται κατά περίπτωση** από το δικαστήριο (απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1997, C-106/95, MSG Συλλογή 1997, σ. I-911, σκέψη 15, Απόφαση Refcomp, σκέψη 27). Χαρακτηριστικές είναι η ΔΕΚ 10.3.1992 (Duffryn) με την οποία κρίθηκε ότι **ρήτρα διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβανόμενη στο καταστατικό εταιρίας** μπορεί να αντιταχθεί σε όλους τους μετόχους, με την αιτιολογία ότι το εν λόγω καταστατικό πρέπει να θεωρείται ως σύμβαση και ότι, καθιστάμενος μέτοχος εταιρίας, ο μέτοχος συναινεί να υπόκειται στο σύνολο των διατάξεων του καταστατικού της, ακόμη και αν δεν συμφωνεί με ορισμένες από τις εν λόγω διατάξεις. Επίσης, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ρήτρα περί απονομής διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβανόμενη σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ του κατασκευαστή ενός προϊόντος και του αγοραστή αυτού **δεν μπορεί να αντιταχθεί στον**

τρίτο μεταγοραστή, ο οποίος, κατόπιν διαδοχής αλληπάλληλων συμβάσεων περί μεταβιβάσεως κυριότητας συναφθεισών μεταξύ μερών εγκατεστημένων σε διαφορετικά κράτη μέλη, απέκτησε το εν λόγω προϊόν και προτίθεται να ασκήσει αγωγή κατά του κατασκευαστή λόγω ευθύνης του, εκτός και αν αποδεικνύεται ότι ο εν λόγω τρίτος έδωσε όντως τη συγκατάθεσή του σε σχέση με τη ρήτρα υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου (ΔΕΚ 7.2.2013 Απόφαση Refcomp).

ii) Ακριβής προσδιορισμός του δικαστηρίου

Γίνεται δεκτή η βούληση των συμβαλλομένων μερών με σεβασμό στη βούληση τους και ευρεία ερμηνεία του άρθρου 25 (απόφαση ΔΕΕ της 24.6.1986, Anterist/Credit Lyonnais, Κεραμεύς/Κρεμλης/Ταγαράς, σελ. 154) **χωρίς να ελέγχονται οι σύνδεσμοι ως προς την εγγύτητα τους ή την καταλληλότητα τους για την επίλυση της διαφοράς** ιδίως με τον αγγλοσαξονικό θεσμό του *forum non conveniens*. Όπως προειπώθηκε μπορεί να προσδιορίζεται και το κατά τόπο αρμόδιο δικαστήριο του κράτους – μέλους.

iii) Μη σύγκυση παρέκτασης με συμφωνία για τόπο εκπλήρωσης παροχής

Κρίθηκε από το Δικαστήριο ήδη από 1980 ότι η ρύθμιση του Κανονισμού για τον τόπο παροχής **δεν υπηρετεί τους ίδιους σκοπούς και αρχές με την παρέκταση** και δεν θα πρέπει να συγχέεται, ενόψει και του άτυπου της συμφωνίας για τον τόπο εκπλήρωσης της παροχής [απόφαση ΔΕΕ 17.1.1980 (Zelger)]. Σε κάθε περίπτωση η συμφωνία για τον τόπο εκπλήρωσης της παροχής μπορεί να είναι έγκυρη ως παρέκταση μόνο αν τηρηθεί ο προβλεπόμενος τύπος [(απόφαση ΔΕΕ της 20.2.1997 (MSG)]

iv) Υποκειμενικά όρια

Κατ' αρχήν δεσμεύονται οι συμβαλλόμενοι. Από τους τρίτους θα πρέπει να ορίζει το ουσιαστικό δίκαιο επέκταση των συνεπειών σε αυτούς (Schlosser, Art 23 EuGVVO, Nr.43).

Έτσι, κατά το ΔΕΚ δεσμεύονται οι **καθολικοί διάδοχοι**, ενώ από τους ειδικούς είδαμε ότι με την απόφαση (ΔΕΚ 7.2.2013 Απόφαση Refcomp) κρίθηκε ότι ρήτρα περί απονομής διεθνούς δικαιοδοσίας περιλαμβανόμενη σε σύμβαση συναφθείσα μεταξύ του κατασκευαστή ενός προϊόντος και του αγοραστή αυτού δεν μπορεί να αντιταχθεί στον τρίτο **μεταγοραστή**, ο οποίος, κατόπιν διαδοχής αλληπάλληλων συμβάσεων περί μεταβίβασης κυριότητας συναφθεισών μεταξύ μερών εγκατεστημένων σε διαφορετικά κράτη μέλη, απέκτησε το εν λόγω προϊόν και προτίθεται να ασκήσει αγωγή κατά του κατασκευαστή λόγω ευθύνης του, εκτός και αν αποδεικνύεται ότι ο εν λόγω τρίτος έδωσε όντως τη συγκατάθεσή του σε σχέση με τη ρήτρα υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου.

Κατά τη νομολογία των εθνικών μας δικαστηρίων επί **έγκυρης μεταβίβασης της συνολικής ενοχικής σύμβασης**, η ρήτρα παρέκτασης δεν καταργείται, αλλά ισχύει υπέρ ή κατά του νέου φορέα των εκ της συμβάσεως δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, εκτός αν έγινε αντίθετη συμφωνία (ΑΠ 1542/2014, ΧρΙΔ 2015.205).

Υπέρ τρίτου γίνεται δεκτό από το ΔΕΚ (απόφαση τη θεωρία (Schlosser, Art 23 EuGVVO, Nr.43, Κεραμεύς/Κρεμλής/Ταγαράς, σελ. 156, Νίκας/Σαχπεκίδου, σελ. 393) ότι είναι δυνατή η ρήτρα παρέκτασης και μπορεί επικαλούμενος να εναγάγει, δεν μπορεί όμως να συναφθεί ρήτρα **σε βάρος τρίτου** (βλ. εκτενώς Ι.Δεληκωστόπουλο,. Κύρος ρήτρας παρέκτασης υπέρ τρίτου σε αξίωση από αδικοπραξία. ΕΠολΔ 2012/163επ) Παρ' όλ' αυτά η απόφαση Tilly Russ για τη δέσμευση του κομιστή φορτωτική επί ρήτρας που συνήφθη από τον αρχικό φορτωτή και το μεταφορέα έκρινε ότι αυτό κρίνεται κατά το εφαρμοστέο δίκαιο

στη σχέση διαδοχής αρχικού φορτωτή – κομιστή, οπότε είναι δυνατό να λειτουργήσει και σε βάρος τρίτου ρήτρα παρέκτασης. Αξίζει να επισημανθεί ότι κατά το ελληνικό δίκαιο (άρθρα 42, 3 ΚΠολΔ) προϋπόθεση του κύρους της δικονομικής συμφωνίας, περί αποκλεισμού της διεθνούς δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων επί μελλοντικών διαφορών, που είναι ενσωματωμένη απλώς στη φορτωτική, αλλά δεν σχετίζεται με τη λειτουργία αυτής ως δικαιογράφου, είναι το περιέχον την παραπάνω συμφωνία έγγραφο της φορτωτικής, που έχει και αυτό το χαρακτήρα ιδιωτικού εγγράφου, να φέρει τις υπογραφές των συμβαλλομένων, του πλοιάρχου που εκδίδει, κατ' άρθρο 168 εδ. α' ΚΙΝΔ, τη φορτωτική ή του από αυτόν εξουσιοδοτημένου πράκτορα, και του φορτωτή των προς μεταφορά πραγμάτων ή του παραλήπτη αυτών. Διαφορετικά, η σχετική συμφωνία είναι άκυρη και θεωρείται, κατά τα άρθρα 159 παρ. 1 και 180 ΑΚ, σαν μην έγινε (ΑΠ 640/2008, ΑΠ 1252/2005, ΑΠ 1551/2003 ΕλλΔνη 2004, 422).

Επί **απλής ομοδικίας** δεσμεύεται μόνο ο ομόδικος που συνήψε τη ρήτρα, καθώς το άρθρο 8 σημ.1 αναφέρεται στον σύνδεσμο της **κατοικίας** του ομόδικου και όχι στην παρέκταση (Κεραμεύς/Κρεμλής/Ταγαράς, σελ. 158, σημ 33, Σαχπεκίδου, σελ. 123, Αρβανιτάκης, *Liber Amicorum Κεραμέως*, σελ. 124). Επί αναγκαίας ομοδικίας ορθό είναι να παραμερίζεται η ρήτρα παρέκτασης και για τον αναγκαίο ομόδικο που συνήψε αυτήν (Σαχπεκίδου, σελ. 124 – 125), αφού η υπόθεση πρέπει να κριθεί ενιαία και όχι με ρήτρα εις βάρος των αναγκαίων ομοδίκων που δεν την συμφώνησαν.

- Με την πρόσφατη ΔΕΕ C-436/16 (28.6.2017) Γεώργιος Λεβέντης, Νικόλαος Βαφειάς κατά Malcon Navigation Co. ltd., Brave Bulk Transport ltd (δημοσιευθείσα σε Ελληνική Δικαιοσύνη 2017, σελ. 1578 επ. με ενημερωτικό μου σημείωμα και παρατηρήσεις

Ι.Δεληκωστόπουλου) επί προδικαστικής παραπομπής του Αρείου Πάγου κρίθηκε το κύρος ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας περιεχόμενη σε ιδιωτικό συμφωνητικό μεταξύ δύο εταιριών και του ζητήματος κατά πόσον είναι δυνατή η επίκληση της συγκεκριμένης ρήτρας από τους εν λόγω εκπροσώπους σε αγωγή αποζημίωσης σχετικά με την εις ολόκληρον ευθύνη των εκπροσώπων της μίας από τις εταιρίες για αδικοπραξία.

το προδικαστικό ερώτημα του Αρείου Πάγου είχε ως εξής :

«[Η] ρήτρα παρέκτασης που συμφωνήθηκε κατά το άρθρο 23, [παράγραφος] 1, του κανονισμού [Βρυξέλλες I] μεταξύ εταιριών καταλαμβάνει πράξεις και παραλείψεις των οργάνων της δεύτερης των αναιρεσιβλήτων, που την αντιπροσωπεύουν και δημιουργούν ευθύνη της κατά το άρθρο 71 του ελληνικού Αστικού Κώδικα, και τα υπαίτια πρόσωπα που ενήργησαν κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους και ευθύνονται κατά το ίδιο άρθρο σε συνδυασμό και με το άρθρο 926 του ελληνικού ΑΚ εις ολόκληρον με το νομικό πρόσωπο της εταιρίας[;]»

Το ΔΕΕ έκρινε ότι η ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας περιεχόμενη σε σύμβαση παράγει, κατ' αρχήν, τα έννομα αποτελέσματά της μόνο στις σχέσεις μεταξύ των μερών που συμφώνησαν να συνάψουν τη σύμβαση αυτή (απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψη 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) κι ότι εφόσον η επίκληση της επίμαχης στην κύρια δίκη ρήτρας παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας δεν γίνεται από ένα εκ των μερών της συμφωνίας στην οποία περιλαμβάνεται η ρήτρα, αλλά από τρίτον κι ότι αφού ούτε οι τρίτοι - εκπρόσωποι της Brave Bulk Transport εκδήλωσαν τη βούλησή τους να καταρτίσουν συμφωνία παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, ούτε η Malcon Navigation είχε συγκατατεθεί να δεσμευθεί με τα πρόσωπα αυτά μέσω τέτοιας συμφωνίας, δεν αναπτύσσει ισχύ ως προς αυτούς (τρίτους).

Επίσης, ως προς το άρθρο 6 του κανονισμού Βρυξέλλες I, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία σε περίπτωση παθητικής ομοδικίας, τονίζεται ότι οι διατάξεις του άρθρου 23 του κανονισμού Βρυξέλλες I, επειδή αποκλείουν τόσο τη διεθνή δικαιοδοσία που καθορίζεται από τη γενική αρχή της δωσιδικίας της κατοικίας του εναγομένου, η οποία διατυπώνεται στο άρθρο 2 του κανονισμού αυτού, όσο και τις ειδικές δωσιδικίες των άρθρων 5 έως 7 του ίδιου κανονισμού, πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικώς όσον αφορά τις προϋποθέσεις τους (απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, El Majdoub, C-322/14, EU:C:2015:334, σκέψη 25 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία) κι ότι το επιληφθέν δικαστήριο μπορεί, κατ' αρχήν, να δεσμεύεται από ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας, η οποία εισάγει παρέκκλιση από τις δωσιδικίες των άρθρων 5 και 6 και έχει συμφωνηθεί από τα μέρη δυνάμει του άρθρου 23, παράγραφος 1 (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, σκέψεις 59 και 61) κι ότι ο κανονισμός Βρυξέλλες I προβλέπει διάφορους μηχανισμούς προς αποφυγή τέτοιων καταστάσεων (άρθρα 27 και 28 του κανονισμού, τα οποία αφορούν περιπτώσεις εκκρεμοδικίας και συνάφειας, αντιστοίχως, και συμβάλλουν στην αποτροπή του ενδεχομένου έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, καθώς και για το άρθρο 34, σημεία 3 και 4, το οποίο καθιστά δυνατή την άρση των σχετικών συγκρούσεων).

Ενόψει αυτών το ΔΕΕ αποφάνθηκε ότι το άρθρο 23 § 1 του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση που έχει περιληφθεί ρήτρα παρέκτασης διεθνούς δικαιοδοσίας σε ιδιωτικό συμφωνητικό που καταρτίστηκε μεταξύ δύο εταιριών, οι εκπρόσωποι της μίας εξ αυτών δεν μπορούν να επικαλεστούν τη ρήτρα

προκειμένου να αμφισβητήσουν τη διεθνή δικαιοδοσία δικαστηρίου προς εκδίκαση αγωγής αποζημίωσης, με την οποία ζητήθηκε να αναγνωρισθεί η εις ολόκληρον ευθύνη τους για φερόμενη ως αδικοπρακτική συμπεριφορά κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Όπως προαναφέρθηκε επί απλής ομοδικίας και σύμφωνα με τα προεκτιθέμενα για την λειτουργία της ρήτρας σε βάρος τρίτου η θεωρία δέχεται ορθά ότι δεσμεύεται μόνο ο ομόδικος που συνήψε τη ρήτρα, καθώς το άρθρο 8 σημ.1 αναφέρεται στον σύνδεσμο της κατοικίας του ομόδικου και όχι στην παρέκταση (*Κεραμέως/Κρεμλής/Ταγαράς*, ο.π., σελ. 158, σημ 33 · *Σαχπεκίδου*, ο.π., σελ. 123·*Αρβανιτάκης*, Διεθνής δικαιοδοσία στις σύνθετες δίκες, *Liber Amicorum Κεραμέως*, σελ. 124· *Ι.Δεληκωστόπουλος*, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 44/2001 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2011, σελ. 137-139). Εντούτοις, στο ελληνικό δίκαιο η συνάφεια καθιδρύει αποκλειστική δωσιδικία κατ' άρθρο 31 παρ. 1 ΚΠολΔ, που κατά μία άποψη (ΕφΑθ 7371/79 ΕλλΔνη 1979. 683 · ΠολΠρΘεσ 4481/2009 · Β.Βαθρακοκόιλης ΕρμΚΠολΔ άρθρο 31 αριθμ. 22) κρατούσα στη νομολογία και σε μέρος της θεωρίας, υπερισχύει της αποκλειστικής δωσιδικίας της παρεκτάσεως με έγγραφη συμφωνία, ενώ σύμφωνα με αντίθετη και πιο πειστική άποψη ο νομοθέτης δεν εμποδίζει την ιδιωτική βούληση να παρακάμψει αποκλειστική δικαιοδοσία (Νίκας, ΠολΔ I, σελ. 259),¹ άρα και εκείνη της συνάφειας (*Τριανταφύλλου – Αλμπανίδου*, Η δωσιδικία της συνάφειας κατά τον ΚΠολΔ και η συνάφεια κατά τον κανονισμό 44/2001, 2008, σελ. 31· *Ι.Δεληκωστόπουλος*, Ζητήματα από την εφαρμογή του Κανονισμού 44/2001 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων, 2011, σελ.136. Επί προσεπικλήσεως : *Στ.Πανταζόπουλος*, Η προσεπικλήση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1995, σελ. 131).

Με την παραπάνω απόφαση του, το ΔΕΚ κρίνοντας την αντίστροφη περίπτωση, τονίζει ότι δεν είναι επιτρεπτό να επικαλεστεί τρίτος ρήτρα παρέκτασης την οποία δεν συνήψε ούτε συνήφθη υπέρ αυτού. Η θέση αυτή είναι ορθή, αφού όσο παραβιάζει την αυτονομία της ιδιωτικής βούλησης των μερών ρήτρα παρέκτασης που λειτουργεί σε βάρος τρίτου, άλλο τόσο την παραβιάζει η επίκληση ρήτρας από τρίτο με τον οποίο τα μέρη δεν συμβλήθηκαν, αφού έτσι παραβιάζεται η βούληση των συμβαλλομένων που θέλησαν να δεσμευθούν έναντι συγκεκριμένων διαδικών και όχι έναντι τρίτων. Τούτο δε ανεξάρτητα από τη θέση τους ως απλών ομοδίκων με τους συμβληθέντες στη συμφωνία παρέκτασης αρμοδιότητας ή της συνάφειας της δίκης με εκείνη για την οποία συνήφθη η ρήτρα παρέκτασης, που δεν αρκεί από μόνη της για να δεσμεύσει τρίτους ή τους συμβαλλόμενους έναντι τρίτων. Εξάλλου, και από την οπτική της συνάφειας επί ομοδίκων το δικαστήριο έχει από νωρίς ξεκαθαρίσει ότι η συνάφεια μεταξύ των εναγομένων για να λειτουργήσει ως βάση δικαιοδοσίας στο πλαίσιο της Συμβρυξ [και πλέον του Κανονισμού] θα πρέπει να μην ασκείται με μοναδικό σκοπό να αποσπάσει από το δικαστήριο ένα από τους εναγόμενους από το δικαστήριο της κατοικίας του (Απόφαση Καλφέλης της 27ης Σεπτεμβρίου 1988, σκέψη 9).

ν) Αντικειμενικά Όρια

Σε αντίθεση με το άρθρο 43 ΚΠολΔ, το οποίο απαιτεί την ύπαρξη «συγκεκριμένης έννομης σχέσης» μόνο για τις μελλοντικές διαφορές και επιπλέον τον έγγραφο τύπο ο Κανονισμός δεν διακρίνει απαιτώντας συγκεκριμένη έννομη σχέση, περιορίζοντας έτσι το εύρος της ρήτρας στην έννομη σχέση αυτή και μόνο, χωρίς όμως να απαιτείται να

μνημονεύει τις επί μέρους διαφορές για τις οποίες ισχύει (Κεραμεύς/Κρεμλής/Ταγαράς, σελ. 151). **Ratio της ρύθμισης η αποτροπή των αιφνιδιασμών για τους διαδίκους.** Τέλος, τα ελληνικά δικαστήρια ερμηνεύοντας τις περί παρέκτασης διατάξεις έχουν κρίνει ότι η έγγραφη αυτή συμφωνία, όταν συνομολογείται αφορά κάθε μελλοντική διαφορά που τυχόν θα προκύπτει από μία έννομη σχέση, περιλαμβάνει κάθε σχετική αξίωση είτε από τη σύμβαση είτε από αδικοπραξία είτε από αδικαιολόγητο πλουτισμό, ανεξαρτήτως σε ποιες διατάξεις του νόμου θα υπαγόταν κάθε φορά το πραγματικό αυτής (βλ. ΑΠ 822/2001 ΕλλΔνη 2001,912, ΕφΑθ 5973/2013, ΝοΒ 2014.583).

Η συμφωνία περιλαμβάνει και την δικαιοδοσία για τη λήψη **ασφαλιστικών μέτρων**, μπορεί όμως να διαταχθούν ασφαλιστικά μέτρα εκ του τόπου εκτελέσεως κατ' άρθρο 35 Καν ή με βάση κάποια άλλη βάση δικαιοδοσίας για την κύρια υπόθεση. Η αρμοδιότητα για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων καθίσταται αποκλειστική αν κάτι τέτοιο συμφωνήθηκε με τη ρήτρα παρεκτάσεως και θεωρείται αυτή ισχυρή κατά το δίκαιο του κράτους – μέλους από το οποίο αφαιρέθηκε η δικαιοδοσία (Νίκας/Σαχπεκίδου, άρθρο 35, αριθμ. 18).

Στο ελληνικό δίκαιο κρατεί η άποψη ότι σχετική ρήτρα παρέκτασης είναι ανεπίτρεπτη, εάν μέσω της παρέκτασης αποκλείεται η δυνατότητα παροχής άμεσης δικαστικής προστασίας, άποψη που δέχεται και η νομολογία των δικαστηρίων μας δεχόμενη ότι είναι κατ' αρχήν δυνατή η παρέκταση για τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων, πάντοτε όμως με τη συντρέχουσα αρμοδιότητα του δικαστηρίου που θα εκτελεστεί το ασφαλιστικό μέτρο (ΜΠΛαρ 396/2012, Νομος, ΠΠρΧαλκιδικ 53/1991 Δνη 32.1385, ΜΠρΧαλκιδικ 53/1991 Αρμ 1991. 701, ΑρχΝ 1991. 241, Κ. Μπέης Πολ.Δικ., τεύχος 2, υπ' αριθ. 44, σελ. 269 , Δωρής, ο.π., σελ. 67). Για την περίπτωση που η κύρια υπόθεση ανατέθηκε αποκλειστικά σε αλλοδαπό δικαστήριο τα ελληνικά δικαστήρια δέχονται ότι και

ελλείπουσας της διεθνούς δικαιοδοσίας τα ελληνικά δικαστήρια δικαιούνται να διατάξουν ασφαλιστικά μέτρα προκειμένου να αποφευχθεί αναπότρεπτη βλάβη του αιτούντος (βλ. ΜΠΘεσ 86/2015, Νομος, ΜονΠρΘεσ 20341/1998 ΔΕΕ 1998 1069, ΜονΠρΑΘ 20375/1993 ΕλλΔνη 33. 1397), ενώ κατ' άλλη άποψη τέτοια δικαιοδοσία υφίσταται μόνον, εφόσον πρόκειται να εκτελεστούν τα μέτρα αυτά μέσα στο έδαφος της ημεδαπής πολιτείας και τούτο διότι η απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων αποτελεί απλώς πολιτειακή διαταγή και δεν ενέχει διάγνωση του ασφαλιστέου δικαιώματος, ούτε αποτελεί εκτελεστό τίτλο για αναγκαστική πραγμάτωση του, λόγος για τον οποίο η εκτέλεση τέτοιας πράξης στο έδαφος άλλης πολιτείας προσκρούει στην αρχή της κυριαρχίας (βλ. ΜονΠρΑΘ 24071/1994 ΕΕμπΔ ΜΣΤ 706, ΜονΠρΑΘ 9949/1991 ΕΝαυτΔ 19. 436, ΜονΠρΠειρ 854/1989 Δ 22. 260, ΜονΠρΒολ 261/1983 ΕΝαυτΔ 11. 185, Βαθρακοκοίλη, ΕρμηνΚΠολΔ, άρθρο 683 αριθ. 5-6).

Ρητώς εξαιρούνται από τις ρήτρες παρέκτασης οι δίκες περί την αναγκαστική εκτέλεση (αριθμ. 24, αρ. 5 Κανονισμού).

vi) Ουσιαστικός έλεγχος της ρήτρας παρέκτασης

Σύμφωνα με τον ΚανΒρΙα σε αντίθεση με τη ΣυμβΒρυξ και τον ΚανΒρΙ ρητώς ορίζεται ότι ο έλεγχος της ρήτρας ως προς τα ουσιαστικά της ζητήματα (π.χ. αντίθεση στα χρηστά ήθη, πληρεξουσιότητα, ελαττώματα βούλησης) ελέγχεται κατά το δίκαιο του «οικείου κράτους – μέλους», ως τέτοιο δε αναφέρεται στην αιτιολογική έκθεση του Κανονισμού το δίκαιο του κράτους – μέλους που ορίζει η συμφωνία (Σκέψη 20 Αιτ.Εκθ, Νίκας/Σαχπεκίδου, άρθρο 25, αριθμ. 84, σελ. 399-400). Έτσι, αναμένεται να επέλθει κάποια ομοιομορφία στην εφαρμογή του Κανονισμού, τουλάχιστον ως προς τον σύνδεσμο που παραμένει σταθερός, καθώς έως τώρα τα εθνικά δικαστήρια εφάρμοζαν άλλοτε τη *lex fori*, άλλοτε τη *lex causae* (Αρβανιτάκης, Τροποποιήσεις του

Κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 στις διατάξεις περί διεθνούς δικαιοδοσίας Αρμ 2013, σελ. 2065 -2066). Πάντως, και αυτή η σταθερότητα ως προς τον σύνδεσμό είναι αμφίβολη, καθώς ο εφαρμοστής του δικαίου παραπέμπεται τόσο στο εσωτερικό όσο και στο ιδιωτικό διεθνές δίκαιο του οικείου κράτους (Νίκας-Σαχπεκίδου, ο.π., αριθμ. 84).

Ως προς το ζήτημα της **καταχρηστικής ρήτηρας** δεν θα πρέπει να παραβλέπεται ότι οι περιπτώσεις ασθενών συμβαλλομένων έχουν εξαιρεθεί (Νίκας, Ζητήματα παρεκτάσεως, εκκρεμοδικίας κα συνάφειας κατά τον ΚανΒρΙ, σε Νομικές Μελέτες ΙΙ, σελ. 617 – 618), ενώ τίθενται προϋποθέσεις για το κύρος της (τύπος) που συνέχονται με τη σύναψη της και την έκφραση δήλωσης βούλησης των μερών, ώστε ο έλεγχος της καταχρηστικότητας να αφορά περιορισμένες περιπτώσεις, αλλιώς θα καταλήξει σε μη σεβασμό της βούλησης των συμβαλλομένων που αποτελεί κεντρική ιδέα του Κανονισμού και των περί παρέκτασης διατάξεων (Νίκας-Σαχπεκίδου, ο.π., αριθμ. 87).

Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό η άποψη του **Αρείου Πάγου**, κατά τον οποίον *«υφίσταται το δικαίωμα κάθε διαδίκου, να επικαλεστεί την συμφωνία παρέκτασης αρμοδιότητας και να προτείνει την ένσταση έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων, λόγω της δικονομικής του φύσης, δεν υπόκειται κατά την άσκηση του, στον περιορισμό του άρθρου 281 ΑΚ, στον οποίο εμπίπτει η άσκηση δικαιωμάτων που απορρέουν από κανόνα ουσιαστικού δικαίου (ΑΠ 1542/2014, Νομος, ΑΠ 1697/2013, 1288/1994)»*.

vii) Χρόνος συνδρομής των προϋποθέσεων

Κρίσιμος χρόνος είναι ο **χρόνος άσκησης της αγωγής**, αλλά άπαξ και καταρτίστηκε η συμφωνία μόνο με κοινή βούληση των μερών τροποποιείται.

VI) ΤΥΠΟΣ

Σε αντίθεση με το άρθρο 43 ΚΠολΔ που απαιτεί έγγραφο τύπο μόνο για τις μελλοντικές διαφορές το άρθρο 25 ΚανΒρΙα δεν διακρίνει και ρυθμίζει λεπτομερώς το θέμα του τύπου της ρήτηρας παρέκτασης, ώστε να διασφαλίζεται ότι πράγματι οι συμβαλλόμενοι συμφώνησαν την παρέκταση δικαιοδοσίας και να υπάρχει ασφάλεια δικαίου (Νίκας/Σαχπεκίδου, ο.π., αριθμ 95 – 97).

Η απαρίθμηση των τύπων είναι **περιοριστική** (ΔΕΚ της 24ης Ιουνίου 1981. Elefanten Schuh), ο δε τύπος **συστατικός** (δεν ενδιαφέρει η **σύμπτωση βουλήσεων** (Νίκας /Σαχπεκίδου, αριθμ.97).

Έγγραφος τύπος

ι) Παραδοσιακός έγγραφος τύπος

Μπορεί να είναι ένα έγγραφο με υπογραφές των μερών, δύο έγγραφα υπογεγραμμένα ένα από κάθε μέρος με ίδιες αναφορές στην ίδια έννομη σχέση. Δεν συνάγεται συμφωνία, εφόσον περιέχεται ρήτρα σε έντυπο ενός των συμβαλλομένων και η άλλη πλευρά δεν αντιδράσει ή έμμεσες ή σιωπηρές παραπομπές σε προηγούμενη αλληλογραφία (Απόφαση ΔΕΚ της 14^{ης}.12.1976, Salotti, σκέψη 12). Η ρήτρα πρέπει να είναι εμφανής, δεν αρκεί έντυπη σε έγγραφο ενός των συμβαλλομένου/φορτωτικής, παρά μόνο αν αναφέρονται οι ΓΟΣ και υπάρχει υπογραφή και των δύο πλευρών (Απόφαση Tilly Russ, σκέψη16). Αν η σύμβαση είχε **περιορισμένη χρονική διάρκεια** και δεν ανανεώθηκε, παρά τη ρητή απαίτηση της προς τούτο δεν ισχύει και η περιεχόμενη σε αυτή ρήτρα, έστω κι αν η σύμβαση αποτέλεσε τη βάση των σχέσεων των συμβαλλομένων μερών. Εφόσον, η **γλώσσα** της σύμβασης είναι εκ των χρησιμοποιούμενων στις διεθνείς συναλλαγές δεν τίθεται θέμα, αντίθετα εάν η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε είναι σπάνια.

ii) Ρήτρες Διεθνούς Δικαιοδοσίας σε ΓΟΣ

Μόνη η εκτύπωση στο πίσω μέρος συμβάσεως ρήτρας παρέκτασης δικαιοδοσίας, που διατυπώθηκε σε έγγραφο ενός των μερών δεν πληρεί τους όρους του συγκεκριμένου τύπου διότι δεν υπάρχει εγγύηση ότι ο αντισυμβαλλόμενος πράγματι συνήνεσε στην παρέκκλιση από τους κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας παρά μόνο αν αναφέρονται οι ΓΟΣ και υπάρχει υπογραφή και των δύο πλευρών. Επίσης, πληρούται η απαίτηση για έγγραφο τύπο εάν τα μέρη αναφέρονται με τη σύμβαση τους σε πρόταση που παρέπεμπε στους ΓΟΣ και εφόσον αυτοί γνωστοποιήθηκαν στο άλλο μέρος (Απόφαση ΔΕΚ της 14^{ης}.12.1976, Salotti, σκέψη 9).

iii) Διαβίβαση μέσω ηλεκτρονικής οδού

Απαιτείται να είναι δυνατή η **αποθήκευση** σε κάποιο μέσο (π.χ. σκληρό δίσκο) και η εκτύπωση πριν την κατάρτιση της σύμβασης και να είναι δυνατή η μεταγενέστερη πρόσβαση στη συμφωνία. Καλύπτει **ηλεκτρονική αλληλογραφία – τηλεομοιοτυπία (emails/fax), όχι τα απλά SMS**, όταν δεν υπάρχει δυνατότητα μεταγενέστερης πρόσβασης στη συμφωνία (Νίκας /Σαχπεκίδου, αριθμ.112). Με την απόφαση του ΔΕΕ της 21.5.2015 (El Majdoub) κρίθηκε σε υπόθεση που ο αγοραστής στην υπόθεση της κύριας δίκης αποδέχθηκε ρητώς, επιλέγοντας το αντίστοιχο τετραγωνίδιο πεδίο στην ιστοσελίδα του οικείου πωλητή, τους κρίσιμους γενικούς όρους ότι η **μέθοδος αποδοχής μέσω ενός «κλικ»** καθιστά δυνατή την εκτύπωση και την αποθήκευση του κειμένου των κρίσιμων γενικών όρων πριν από τη σύναψη της συμβάσεως. Ως εκ τούτου, η περίπτωση ότι η περιέχουσα τους όρους αυτούς ιστοσελίδα δεν εμφανίζεται αυτομάτως με την εγγραφή στην ιστοσελίδα και με κάθε αγορά δεν είναι δυνατόν να θέσει εν αμφιβόλω το κύρος της συμφωνίας διεθνούς δικαιοδοσίας.

iv) Καταστατικό εταιρίας

Αν το καταστατικό είναι δημοσιευμένο και υπάγει τις διαφορές μεταξύ εταιρίας και μετόχων, η σχετική ρήτρα είναι έγκυρη λόγω της δημοσιότητας της ρήτρας (βλ. απόφαση Duffryn)

β) Προφορική συμφωνία με έγγραφη επιβεβαίωση

Δεν χρειάζεται να είναι ρητή η συμφωνία ή ειδική επί παρέκτασης και μόνο, **αρκεί η ταύτιση της βούλησης που πρέπει όμως να περιέχεται τόσο στην πρόταση όσο και στην αποδοχή της ρήτρας.** Αν στην αποδοχή της άλλης πλευράς περιλαμβάνονται Γενικοί Όροι Συναλλαγών δεν υπάρχει τέτοια «έγγραφη επιβεβαίωση», όπως η αναγραφή ότι αρμόδια για κάθε διαφορά από τη σύμβαση θα είναι τα δικαστήρια του Παρισιού, παρεμβαλλόμενη μεταξύ γενικών όρων εξαγωγικών πωλήσεων που αναγράφονται στο πίσω μέρος εγγράφων, όπως "επιβεβαίωση παραγγελίας", προτιμολόγιο, τιμολόγιο πιστωτικό σημείωμα, χωρίς υπογραφή σε αυτά τα έγγραφα (ΔΕΚ απόφαση της 14^{ης}.12.1976 Segoura, σκέψη 8, ΑΠ 1252/2005, ΔΕΕ 2005.124, ΕφΠειρ 520/2008, Αρμ 2009.216). Ομοίως, όταν ανταλλάσσονται έγγραφα με ΓΟΣ ή που παραπέμπουν σε ΓΟΣ με ρήτρες παρεκτάσεως, υποδεικνύοντας όμως διαφορετικά δικαστήρια (Νίκας/Σαχπεκίδου, ο.π., αριθμ. 119). Το ΔΕΚ διευκρίνισε ήδη από το 1985 ότι το επιβεβαιωτικό έγγραφο, το οποίο πάντως δεν μπορεί να παρεκκλίνει από τα προφορικά συμφωνηθέντα **μπορεί να προέρχεται από οποιαδήποτε πλευρά,** ακόμη και από εκείνον, που επικαλείται τη συμφωνία προς όφελος του και η αδράνεια του οφειλέτη μπορεί να εκληφθεί ως συμφωνία (βλ. ΔΕΚ, απόφαση της 11.7.1985, Berghoefer/ ASA, C-221/1984, Συλλ. 1985,2699, σκέψη 15, ΕφΑθ 5973/2013, ΔΕΕ 2014,711).

γ) Κατάρτιση υπό μορφή ανταποκρινόμενη στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις

Πρόκειται για νομοθετική ρύθμιση που ενσωμάτωσε τη συναφή νομολογία του ΔΕΚ (ΔΕΚ απόφαση της 14^{ης}.12.1976 Segoura, σκέψη 11). Προϋποτίθεται **μια πρώτη συμφωνία με πρακτική καθιερωμένη στις διαρκείς οικονομικές σχέσεις των δύο πλευρών**. Κρίσιμες είναι η **διάρκεια των σχέσεων**, η **πυκνότητα των συναλλαγών** και επί **διακοπής η διάρκεια της διακοπής**. Σε αντίθεση, ωστόσο, προς την επόμενη εκδοχή έγκυρου τρόπου κατάρτισης συμφωνιών παρέκτασης, δεν είναι στην συγκεκριμένη περίπτωση απαραίτητος ο εμπορικός χαρακτήρας των σχέσεων (ΕφΑθ 5973/2013, ΝοΒ 2014.583). Σχετικώς, κρίθηκε από το Εφετείο Αθηνών ότι επί υπογραφής αίτησης εγγραφής σε δημοπρασία, στην οποία επιβεβαιώνεται κατ' αυτόν τον τρόπο εγγράφως η συμφωνία του ενός μέρους με τους «Όρους Συνεργασίας» του αντισυμβαλλόμενου Οίκου Δημοπρασιών που περιέχουν ρήτρα παρέκτασης, ελλείψει και εναντίωσης του συμμετέχοντος στην δημοπρασία, όταν η ως άνω συναλλαγή έχει λάβει χώρα επανειλημμένως στο παρελθόν μεταξύ των μερών συνιστά κατάρτιση υπό μορφή ανταποκρινόμενη στην πρακτική που έχουν καθιερώσει οι συμβαλλόμενοι στις μεταξύ τους σχέσεις (ΕφΑθ 5973/2013, ΝοΒ 2014.583).

δ) Τύπος σύμφωνος με τις συνήθειες του διεθνούς εμπορίου

Αφορά όπως προειπώθηκε αποκλειστικά το διεθνές εμπόριο (Νίκας/Σαχπεκίδου, ο.π., αριθμ. 133, ΕφΑθ 5973/2013, ΝοΒ 2014.583). Το ΔΕΚ (απόφαση της 16ης Μαρτίου 1999 *Trasporti Castelletti* και ΔΕΚ MSG της 20^{ης}.2.1997,) έχει αποφανθεί σχετικά με τον συγκεκριμένο τύπο ότι η ύπαρξη συνηθείας, η οποία πρέπει να **διαπιστώνεται εντός του εμπορικού κλάδου** στον οποίο ασκούν τη δραστηριότητά τους οι συμβαλλόμενοι, αποδεικνύεται οσάκις οι επιχειρηματίες του κλάδου αυτού ακολουθούν, κατά τη σύναψη συμβάσεων ορισμένου τύπου, **συγκεκριμένη, τηρούμενη κατά κανόνα και τακτικά, συμπεριφορά**.

Δεν είναι αναγκαίο να αποδεικνύεται η ύπαρξη εντός συγκεκριμένων χωρών, ούτε, ιδίως, εντός όλων των συμβαλλομένων κρατών, παρόμοιας συμπεριφοράς. Δεν μπορεί να απαιτείται συστηματικά **συγκεκριμένη μορφή δημοσιότητας**. Η ενόπιον των δικαστηρίων αμφισβήτηση συμπεριφοράς, συστατικής μιας συνηθείας, δεν αρκεί για να οδηγήσει στην απώλεια της ιδιότητάς της ως συνηθείας. Οι συγκεκριμένες επιταγές που εμπεριέχει η έννοια «ανταποκρινόμενος τύπος» πρέπει να εκτιμώνται αποκλειστικά ενόψει των διεθνών συνηθειών του οικείου κλάδου του διεθνούς εμπορίου, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη ειδικές επιταγές προβλεπόμενες ενδεχομένως από εθνικές διατάξεις. **Η γνώση της συνηθείας πρέπει να εκτιμάται εν αναφορά προς τους αρχικούς συμβαλλομένους στη συμφωνία περί διεθνούς δικαιοδοσίας**, η ιθαγένεια των οποίων δεν ασκεί συναφώς επιρροή. Η γνώση αυτή αποδεικνύεται, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε συγκεκριμένη μορφή δημοσιότητας, **οσάκις, στον εμπορικό κλάδο όπου δρουν οι συμβαλλόμενοι, τηρείται κατά κανόνα και τακτικά συγκεκριμένη συμπεριφορά κατά τη σύναψη ορισμένου τύπου συμβάσεων**, ώστε να μπορεί να λογίζεται ως παγιωμένη πρακτική. Επίσης, η γνώση μπορεί να αποδεικνύεται από το ότι οι **συγκεκριμένοι συμβαλλόμενοι έχουν συνάψει στο παρελθόν μεταξύ τους ή με τρίτους στον ίδιο τομέα εμπορικές σχέσεις**.

Ως διεθνής συνήθεια μπορεί να κριθεί σε αντίθεση με τις προηγούμενες περιπτώσεις τύπων παρέκτασης κατά την έννοια του άρθρου 25 Καν ΒρΙα η **σιωπή/έλλειψη αντιδράσεως σε γραπτή επιβεβαίωση εκ μέρους ενός των μερών που περιέχει ρήτρα παρέκτασης, ή η επανειλημμένη και αδιαμαρτύρητη εξόφληση τιμολογίων του αντισυμβαλλόμενου που περιέχουν ρήτρα παρεκτάσεως** (ΔΕΚ απόφαση MSG της 20^{ης}.2.1997, σκέψη 20 και ΑΠ 313/2015 ΕΠολΔ 2015.211)

VII) ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ

i) Αποκλειστική ή συντρέχουσα

Όπως προαναφέρθηκε η δικαιοδοσία που απονέμεται είναι κατά κανόνα και εν αμφιβολία αποκλειστική, μπορεί όμως να συμφωνηθεί και ως απλώς συντρέχουσα, εφόσον όμως αυτό ορίζεται στην ρήτρα, ενόψει της διατύπωσης «αν τα μέρη συμφώνησαν άλλως» (βλ. προηγουμένως IV,iv). Επίσης, η απονεμόμενη δικαιοδοσία μπορεί να καταστεί **συντρέχουσα μέσω σιωπηρής παρέκτασης** κατά τα οριζόμενα στο επόμενο άρθρο 26 ΚανΒρIα. Με τον Κανονισμό (άρθρο 25) τίθεται ο κανόνας ότι «εάν δεν συμφωνήθηκε άλλως» από τα μέρη πρόκειται για αποκλειστική αρμοδιότητα.

ii) Παρέκταση και εκκρεμοδικία

Μία από τις σημαντικότερες τροποποιήσεις στο δίκαιο της παρέκτασης με τον ΚανΒρIα είναι η αντιμετώπιση του προβλήματος που είχε ανακύψει με τις λεγόμενες «αγωγές τορπίλες» (Torpedoklagen). Πρόκειται για συνήθως αρνητικές αναγνωριστικές αγωγές ασκούμενες σε δικαστήριο άλλο από εκείνο του forum που είχε συμφωνηθεί από τα διάδικα μέρη (συνήθως του νότου) προκαλώντας, λόγω της διευρυμένης αντίληψης για το αντικείμενο της δίκης και τα αντικειμενικά όρια της εκκρεμοδικίας αναστολή της δίκης του δικαστηρίου του forum που υποδείκνυε η ρήτρα παρέκτασης μέχρι την απόφαση του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου. Έτσι, κατά το νέο άρθρο 31§2 ΚανΣυμβΒρIα (που αποδίδει την κρατούσα άποψη του common law – βλ. για τις απόψεις που κρατούν στο common law και τις περιπτώσεις από τη νομολογία αγωγών – τορπίλων *Μακρίδου*, Οι νέες ρυθμίσεις της εκκρεμοδικίας στον Κανονισμό 1215/2013, Αρμ 2013, σελ. 2070 επ.) **υποχρεώνεται να εκδικάσει την υπόθεση το υποδεικνυόμενο δικαστήριο και όχι εκείνο που έτυχε να επιληφθεί πρώτο και κάθε άλλο δικαστήριο που επιλαμβάνεται της υπόθεσης είτε πρώτο, είτε**

αφού έχει ασκηθεί αγωγή ενώπιον του παρεκτεινόμενου δικαστηρίου αναστέλλει την εκδίκαση της υπόθεσης ενώπιον του, χωρίς έρευνα της διεθνούς δικαιοδοσίας.

Η ρύθμιση είναι ιδιαίτερα σημαντική μετά και την απόφαση του ΔΕΕ της 25^{ης}.12.2012 Folien Fischer, σύμφωνα με την οποία το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, έχει την έννοια ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως αρνητική αναγνωριστική αγωγή με αντικείμενο να διαπιστωθεί η μη ύπαρξη ευθύνης εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, με αποτέλεσμα να επιδοκιμαστούν ούτως οι ανωτέρω αγωγές τορπίλες (*Αρβανιτάκης*, Τροποποιήσεις του Κανονισμού (ΕΕ) 1215/2012 στις διατάξεις περί διεθνούς δικαιοδοσίας, σελ. 2068 – 2069).

iii) Απόφαση που εκδόθηκε κατά παράβαση της ρήτρας παρέκτασης

Στον Κανονισμό δεν προβλέπονται κυρώσεις και με βάση τα άρθρα 45 και 46 του Κανονισμού δεν προβλέπεται τέτοιο κώλυμα αναγνώρισης, ούτε η διεθνής δικαιοδοσία εμπίπτει στην έννοια της *δημόσιας τάξης* σύμφωνα και με τη ρητή πρόβλεψη του άρθρου 45§3 Κανονισμού, ο οποίος επέλεξε το κράτος εκτελέσεως της αλλοδαπής απόφασης να μην επιτρέπεται κατ' αρχήν να ελέγξει αν το δικαστήριο της χώρας προέλευσης είχε διεθνή δικαιοδοσία, όπως προβλέπεται στο αυτόνομο δίκαιο των χωρών μελών (π.χ. Ελλάδα άρθρο 323§2 ΚΠολΔ – βλ. Νίκα/Σαχπεκίδου, άρθρο 45, αριθμ. 76).

Επομένως, με βάση τον Κανονισμό η απόφαση αναγνωρίζεται και εκτελείται κανονικά σε αυτή την περίπτωση και η παραβίαση της ρήτρας παρέκτασης μπορεί να τεθεί μόνο στο πλαίσιο ενδίκων μέσων κατά της απόφασης ενώπιον του κράτους έκδοσης της απόφασης.

VII) ΣΙΩΠΗΡΗ ΠΑΡΕΚΤΑΣΗ

Η σιωπηρή παρέκταση αντιμετωπίζεται ενιαία από το Δικαστήριο και τη θεωρία ως **ειδική περίπτωση συμφωνίας παρέκτασης στην οποία ισχύουν όλες οι ανωτέρω βασικές αρχές για την παρέκταση**. Υπερισχύει ακόμη και προηγούμενης ρητής παρέκτασης, αφού αποδίδει τη νέα (σιωπηρή) συμφωνία των μερών με σεβασμό την αυτονομία της βούλησης των μερών (Νίκας/Σαχπεκίδου, άρθρο 26, αριθμ. 1-8,19).

Πρώτη προϋπόθεση είναι, όπως και στην περίπτωση της ρητής παρέκτασης, να μην παραβιάζεται **η αποκλειστική δικαιοδοσία που προβλέπεται στο άρθρο 24 ΚανΒρΙα**, κατά τα εκτιθέμενα προηγουμένως περί ρητής παρέκτασης.

Δεύτερη προϋπόθεση είναι η **παράσταση του εναγομένου, χωρίς αμφισβήτηση της διεθνούς δικαιοδοσίας**. Αποκλείεται, επομένως, όταν **ερημοδικεί ο διάδικος**. Το πότε συμβαίνει αυτό κρίνεται κατά το εθνικό δικονομικό δίκαιο του δικαστηρίου που επιλαμβάνεται της υποθέσεως. Έτσι, αν απαιτείται **η παράσταση με δικηγόρο** (όπως κατά κανόνα στο ελληνικό δικονομικό δίκαιο) και ο διάδικος παρασταθεί αυτοπροσώπως ερημοδικεί και δεν μπορεί η σιωπή του να εκληφθεί ως σιωπηρή παρέκταση. Λαμβάνονται υπόψη και ιδιαιτερότητες του εθνικού δικονομικού δικαίου και ελέγχεται αν πράγματι χορηγήθηκε πληρεξουσιότητα στον παραστάντα δικηγόρο, όπως στην περίπτωση που έκρινε το ΔΕΕ (απόφαση της 10^{ης}.10.1996 Hendrikman, σκέψεις 18-20) οπύ ο διάδικος χωρίς να επιδοθεί στον εναγόμενο το εισαγωγικό δικόγραφο εκπροσωπήθηκε από δικηγόρο χωρίς να παράσχει στον τελευταίο σχετική εντολή, ακόμη κι αν μπορούσε να ασκήσει ανακοπή ερημοδικίας.

Επίσης, **εφόσον παρίσταται ο εναγόμενος και προβάλλει αντιρρήσεις ως προς τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου**

αποκλείεται η σιωπηρή παρέκταση. Αν προβάλλει άλλες αντιρρήσεις επί του παραδεκτού (πλην της ένστασης διαιτητικής ρήτρας κατά μία άποψη - Σαχπεκίδου/Νίκας, άρθρο 26, αριθμ. 30) πρόκειται για **παράσταση χωρίς εναντίωση εκτός αν προβάλλονται επικουρικός προς την ένσταση διεθνούς δικαιοδοσίας.** Αν παρασταθεί και επικουρικά προβάλλει ισχυρισμούς επί της ουσίας θεωρείται ότι εναντιώνεται στην διεθνή δικαιοδοσία του κράτους που επιλαμβάνεται και γενικότερα όταν αμυνόμενος αμφισβητεί **εξ αρχής** την διεθνή δικαιοδοσία του κράτους που δικάζει την υπόθεση και λογίζεται ως η πρώτη πράξη άμυνας ενώπιον του επιληφθέντος δικαστηρίου (ΔΕΕ απόφαση της 24^{ης}.6.1981, Elefanten Schuh, σκέψη 16, απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2014, Cartier, σκέψη 45). Ο Άρειος Πάγος αναφερόμενος και στη δυνατότητα του εναγόμενου επικουρικά στην ένσταση διεθνούς δικαιοδοσίας να αναφερθεί στην ουσία της υπόθεσης έχει κρίνει ότι «ορθά προβλήθηκε ο ισχυρισμός της έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας, με παράθεση του ιστορικού, και αναφορά στα προσαγόμενα έγγραφα που δεν αποτελούν ισχυρισμούς για την ουσία της υπόθεσης» (ΑΠ 1697/2013 ΧρΙΔ 2014.371).

Επίσης, η **άσκηση ανταγωγής ενώπιον αναρμόδιου δικαστηρίου συνιστά σιωπηρή παρέκταση,** πλην αν ασκήθηκε επικουρικός για την περίπτωση που δεν γίνει δεκτή η ένσταση του έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας.

Όπως προειπώθηκε σε **υποθέσεις ασφαλίσεων (άρθρο 15), καταναλωτών (άρθρο 19), εργατικές (άρθρο 23) επί σιωπηρής παρέκτασης** ο εναγόμενος, εφόσον εμπίπτει στις παραπάνω ειδικές κατηγορίες, υφίσταται **υπηρεσιακή υποχρέωση** του δικαστηρίου ενημέρωσης του εναγομένου για τις συνέπειες της σιωπής του (άρθρο 26§2 ΚανΒρΙα).

ΜΕΡΟΣ Β΄ - ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑ

Ι) ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ 9

Εκκρεμοδικία και συνάφεια

Άρθρο 29

1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 31 παράγραφος 2, αν έχουν ασκηθεί αγωγές με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία μεταξύ των ιδίων διαδικών ενώπιον δικαστηρίων διαφορετικών κρατών μελών, κάθε δικαστήριο **εκτός του πρώτου επιληφθέντος** αναστέλλει αυτεπάγγελτα τη διαδικασία του μέχρις ότου διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου.
2. Στις περιπτώσεις που αναφέρονται στην παράγραφο 1, κατόπιν αιτήσεως δικαστηρίου που επελήφθη της διαφοράς, οιοδήποτε άλλο επιληφθέν δικαστήριο ενημερώνει αμελλητί το εν λόγω δικαστήριο σχετικά με την ημερομηνία κατά την οποία του υποβλήθηκε η διαφορά σύμφωνα με το άρθρο 32.
3. Εφόσον διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου, κάθε άλλο δικαστήριο κηρύσσει εαυτό αναρμόδιο υπέρ εκείνου.

Πρόκειται για ιδιαίτερα σημαντικές διατάξεις, καθώς σύμφωνα με πολλές νομοθεσίες εσωτερικών δικαίων, αλλά και τη δική μας (Νίκας/Σαχπεκίδου, άρθρο 29 αριθμ.3) *«η εκκρεμοδικία ρυθμίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 222 επομ. του Κ.Πολ.Δικ. Και ναι μεν οι αποφάσεις των αλλοδαπών δικαστηρίων ισχύουν και παράγουν δεδουλευμένο στην Ελλάδα χωρίς άλλη διαδικασία υπό τους όρους του άρθρου 323 Κ.Πολ.Δικ., ενώ μπορεί να γίνει ακόμη και αναγκαστική*

εκτέλεσή τους εφόσον κηρυχθούν εκτελεστές σύμφωνα με το άρθρο 905 Κ.Πολ.Δικ. Εξ αυτού όμως και μόνο, δεν επέρχεται υποχρεωτικά και αυτεπαγγέλτως, αναστολή της διεθνούς δικαιοδοσίας των ημεδαπών πολιτικών δικαστηρίων, εκ της εισαγωγής της υποθέσεως μεταξύ των ιδίων διαδίκων και ενώπιον αλλοδαπού δικαστηρίου. Αυτό προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 323 αριθ. 4 Κ.Πολ.Δικ. που ορίζει ότι απόφαση αλλοδαπού πολιτικού δικαστηρίου ισχύει και αποτελεί δεδικασμένο στην Ελλάδα, εφόσον, πλην άλλων, δεν είναι αντίθετη προς απόφαση ελληνικού δικαστηρίου, που εκδόθηκε στην ίδια υπόθεση. Δίνεται δηλαδή ευθέως από την εσωτερική έννομη τάξη προτεραιότητα στην ημεδαπή δικαιοδοσία, ώστε κατά τις διατάξεις αυτές, η ένσταση εκκρεμοδικίας προϋποθέτει την εισαγωγή της αυτής διαφοράς ενώπιον περισσότερων ημεδαπών και όχι και αλλοδαπών δικαστηρίων.

Επομένως, μόνο αν είναι δυνατή πρόγνωση από τον Έλληνα δικαστή, ότι κατά το εσωτερικό δίκαιο δεν θα υπάρξει απόφαση ημεδαπού δικαστηρίου που θα τάμει την ίδια διαφορά με δύναμη δεδικασμένου, όπως συμβαίνει κυρίως αν υπάρχει απαράδεκτο της αγωγής ενώπιον του ελληνικού δικαστηρίου για τυπικό ή άλλο λόγο, ευρίσκει έδαφος εφαρμογής η ένσταση εκκρεμοδικίας της υποθέσεως και ενώπιον αλλοδαπού δικαστηρίου (ΑΠ 386/2001, ΑΠ 717/2006).»

II) ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑΣ

α) Παράλληλες διαδικασίες σε διαφορετικά κράτη – μέλη

Κατ' αρχήν, οι παράλληλες διαδικασίες πρέπει να είναι ενώπιον κρατικών πολιτικών δικαστηρίων και όχι διαιτητικών δικαστηρίων.

Περαιτέρω, κρίσιμες είναι οι αγωγικές αξιώσεις και όχι οι αμυντικοί ισχυρισμοί / ενστάσεις του εναγομένου και κατά συνέπεια σε αντίθεση με το ελληνικό δίκαιο (άρθρο 222§2 ΚΠολΔ) η ένσταση συμψηφισμού δεν θεμελιώνει εκκρεμοδικία, όπως έκρινε το ΔΕΚ

(απόφαση της 8^{ης} 5.2003, Gantner, σκέψη 31, απόφαση της 14^{ης}.10.2004 Maersk, σκέψη 36).

β) Ταυτότητα αντικειμένου

Το ΔΕΚ από νωρίς παρατήρησε ότι η έννοια της εκκρεμοδικίας δεν είναι η ίδια σε όλα τα κράτη – μέλη ερμηνεύοντας τα επί μέρους στοιχεία της (Απόφαση ΔΕΚ της 8^{ης}.12.1987 – Gubisch). Έτσι, το **ευρωπαϊκό αντικείμενο της δίκης προσδιορίζεται από το «αντικείμενο» και την «αιτία» στις δύο παράλληλες δίκες, κατ'αρχήν ιδωμένο από τη γαλλική προσέγγιση της έννοιας του αντικειμένου της δίκης** (βλ. *Κ.Φ.Καλαβρό*, Το αντικείμενο της δίκης, ημίτομος Ι, σελ. 62 επ.). Και το **μεν αντικείμενο προσδιορίζεται από το αίτημα της κάθε δίκης, η δε αιτία αναφέρεται στην ιστορική και νομική βάση της αγωγής** (ρητώς έτσι η απόφαση ΔΕΚ της 6^{ης}.12.1994 – Tatry, «ίδια συμβατική σχέση» στην υπόθεση Gubisch). Εντούτοις, η «ταυτότητα» αιτίας και αντικειμένου θα πρέπει να ερμηνεύεται με λειτουργικά κριτήρια και όχι εννοιοκρατικά (βλ. Κεραμέα/Κρεμλή/Ταγαρά, σελ. 185). Έτσι, στην προαναφερθείσα απόφαση Gubisch όπου είχε ασκηθεί αγωγή για το κύρος σύμβασης πώλησης και επικουρικά τη λύση της σύμβασης λόγω μη τήρησης της προθεσμίας παράδοσης του πωληθέντος κρίθηκε ότι συνέτρεχε εκκρεμοδικία λόγω αντίθετης αγωγής στα δικαστήρια του κράτους μέλους για καταδίκη του αντιδίκου στην καταβολή του τιμήματος από την ίδια σύμβαση πώλησης. Συνεπώς, το Δικαστήριο **δεν εμμένει στην στενή αντιπαραβολή των αιτημάτων, αλλά ενέσκυψε στον πυρήνα της εν λόγω αντιδικίας** (“Kernpunkte”, “the heart of the two actions”, “le centre des deux litiges” βλ. *Schlosser*, EU – Zivilprozessrecht, 3te Auflage, Art. 27, Nr.4). Αυτός ήταν το κύρος της πώλησης και αν παρέμενε σε ισχύ, κρίσιμο δηλαδή συνιστά **το εάν τα αιτήματα των δύο αγωγών στηρίζονται σε ταυτόσημα πραγματικά περιστατικά** (βλ. και *Καστανίδη*, Ζητήματα ευρωπαϊκής εκκρεμοδικίας

μετά τον Κανονισμό (ΕΕ) 1215/2012, Αρμ 2015, σελ. 1284 επ.) Στην επίσης προαναφερθείσα απόφαση Tatry διατύπωσε ίδια άποψη όπου επρόκειτο για **αρνητική** αναγνωριστική αγωγή αποζημίωσης και **αντίθετη θετική** αγωγή αποζημίωσης.

Η άποψη του ΔΕΚ στην περίπτωση της απόφασης Gubisch συμπλέει με το ελληνικό δίκαιο, εφόσον πρόκειται για δίκη με ευρύτερο αντικείμενο της άλλης, όπου η μία όμως συνιστά προδικαστικό ζήτημα της άλλης (ΟΛΑΠ 23/1994, ΝοΒ 1995.577). Αντίθετα, στην απόφαση Tatry, όπου προηγήθηκε η αρνητική αναγνωριστική αγωγή και μεταγενεστέρως ασκήθηκε η καταψηφιστική, η ταύτιση του αντικειμένου τους απέχει του ελληνικού δικαίου, στο οποίο κρατεί η άποψη ότι το αντικείμενο της δίκης για την εξέταση της ένστασης εκκρεμοδικίας, οριοθετείται κατά το άρθρο 222§1 ΚΠολΔ από το αίτημα σε συνδυασμό με την ιστορική του βάση (βλ. *Νίκα*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σελ. 191). Επομένως, στην εν λόγω περίπτωση το ευρύτερο αίτημα της μεταγενεστέρως ασκηθείσας καταψηφιστικής αγωγής δεν καθιστά αυτή άνευ αντικειμένου (βλ. *Νίκα*, Εκκρεμοδικία και συνάφεια κατά τον Κανονισμό 44/2001, σε Νομικές Μελέτες ΙΙ, σελ. 640 – 641).

Πάντως, το ΔΕΚ με την από απόφαση της 27^{ης}.9.1988 (Καλφέλης, σκέψη 17) απεφάνθη ότι η έννοια της «ενοχής από αδικοπραξία» ή «οιονεί αδικοπραξίας» περιλαμβάνει κάθε απαίτηση με την οποία τίθεται ζήτημα ευθύνης του εναγομένου και δεν αφορά «διαφορές εκ συμβάσεως», ενώ πρόσφατα μετρίασε κάπως την ανωτέρω διαφοροποίηση αποφαινόμενο με την απόφαση της 13ης Μαρτίου 2014 (**Brogsitter**, σκέψη 29) ότι αξιώσεις αποζημιώσεως όπως οι προβληθείσες στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι οποίες στηρίζονται σε αδικοπρακτική ευθύνη κατά το εθνικό δίκαιο, πρέπει μολαταύτα να γίνει δεκτό ότι εμπίπτουν στις «διαφορές εκ συμβάσεως» κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο α', του κανονισμού 44/2001, εφόσον η

συμπεριφορά που προσάπτεται μπορεί να θεωρηθεί ως παράβαση συμβατικών υποχρεώσεων, όπως αυτές ορίζονται βάσει του αντικειμένου της οικείας συμβάσεως. Από τη σχετική νομολογία του ΔΕΕ αξίζει να αναφερθεί η **απόφαση Maersk** με την οποία κρίθηκε πως η αίτηση που υποβάλλει πλοιοκτήτης ενώπιον δικαστηρίου συμβαλλόμενου κράτους μέλους με σκοπό τη σύσταση κεφαλαίου για τον περιορισμό της ευθύνης του, μολονότι αυτή προσδιορίζει το ενδεχόμενο θύμα της ζημίας, και αφετέρου αγωγή αποζημιώσεως ασκηθείσα ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλόμενου κράτους μέλους από το εν λόγω θύμα κατά του πλοιοκτήτη δεν δημιουργούν εκκρεμοδικία, θεωρώντας ότι οι «αιτίες» των δύο αγωγών διαφέρουν, καθώς η *νομική βάση καθεμίας από αυτές διαφέρει*, ήτοι η αγωγή αποζημιώσεως στηρίζεται πράγματι στο δίκαιο της εξωσυμβατικής ευθύνης, ενώ η αίτηση περί συστάσεως κεφαλαίου για τον περιορισμό της ευθύνης στηρίζεται στη σύμβαση του 1957 και στην ολλανδική νομοθεσία που την έθεσε σε εφαρμογή (σκέψη 38) και διαφορετικό αντικείμενο διότι η αγωγή αποζημιώσεως αποβλέπει στη στοιχειοθέτηση της ευθύνης του εναγομένου, ενώ η αίτηση περιορισμού της ευθύνης αποβλέπει, εφόσον στοιχειοθετηθεί ευθύνη, στον περιορισμό της σε ποσό υπολογιζόμενο κατ' εφαρμογή της συμβάσεως του 1957, καθότι, σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 7, της εν λόγω συμβάσεως, «η επίκληση του περιορισμού της ευθύνης δεν συνεπάγεται αναγνώριση της ευθύνης αυτής», χωρίς να λαμβάνονται υπόψη για την οριοθέτηση του αντικειμένου της δίκης οι τυχόν προβληθέντες αμυντικοί ισχυρισμοί (σκέψεις 35, 36), λαμβάνοντας υπόψη τα αιτήματα των αγωγών και μη δεχόμενο τη σχέση προδικαστικότητας (βλ. *Μακρίδου*, Επίδραση της νομολογίας του ΔΕΚ στην οριοθέτηση του αντικειμένου της δίκης σε Η πολιτική δίκη υπό το φως της νομολογίας του ΔΕΚ και του ΕΔΔΑ, Ακαδημαϊκό Συμπόσιο προς τιμήν του Κωνσταντίνου Κεραμέως, σελ. 69 -70). Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί η απόφαση της **12^{ης}.5.2011 (BVG)**

σκέψη 38, όπου αναφέρεται ότι θεμελιώνεται εκκρεμοδικία « στο πλαίσιο διαφοράς εκ συμβάσεως, ζητήματα σχετικά με το κύρος και την ερμηνεία της συμβάσεως ή με το αν αυτή μπορεί να αντιταχθεί στον αντίδικο βρίσκονται στο επίκεντρο της διαφοράς και αποτελούν το αντικείμενό της..»

Εκκρεμοδικία προκαλείται από «αγωγές» κατά το άρθρο 29 και όχι από αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων και επομένως αίτηση ασφαλιστικών μέτρων δεν μπορεί να αναστείλει την εκδίκαση αγωγής για το ίδιο αντικείμενο και αιτία. Επίσης, το άρθρο 29 δεν αναπτύσσει ισχύ επί παράλληλων αιτήσεων με ίδιο περιεχόμενο (*Hüßtege* σε Thomas-Putzo, Kommentar, EUGVVO Art. 27, Nr.6. 1615), αν και προτείνεται από μέρος της θεωρίας (*Νίκας/Σαχπεκίδου*, άρθρο 29, αριθμ. 15 με περαιτέρω παραπομπές στη γερμανική θεωρία, *Τσικρικάς* σε τόμο της ΕΕΔ, Ζητήματα ασφαλιστικών μέτρων, σελ. 248-249) καθώς δεν θα αναγνωρίζεται η αλλοδαπή απόφαση λόγω του άρθρου 45§1γ Κανονισμού.

γ) Υποκειμενικά Όρια

Και τα υποκειμενικά όρια της εκκρεμοδικίας ερμηνεύονται από το ΔΕΚ με αυτόνομο τρόπο κρίνοντας με την απόφαση της 19^{ης}.5.1998 (**Drouot**) ότι «σε σχέση με το αντικείμενο των δύο ένδικων διαφορών, τα συμφέροντα του ασφαλιστή και του ασφαλισμένου του μπορούν να είναι σε τέτοιο βαθμό όμοια ώστε απόφαση κατά του ενός να αποτελεί δεδικασμένο έναντι του άλλου. Τούτο θα συνέβαινε ιδίως σε περίπτωση στην οποία ασφαλιστής, δυνάμει του δικαιώματος υποκαταστάσεως, ενάγει ή ενάγεται στο όνομα του ασφαλισμένου του χωρίς ο τελευταίος να είναι καν σε θέση να επηρεάσει την εξέλιξη της δίκης. Σε μια τέτοια κατάσταση, ο ασφαλιστής και ο ασφαλισμένος πρέπει να θεωρηθούν ως ένας και ο αυτός διάδικος για τους σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 21 της Συμβάσεως.» (σκέψη 19). Προϋποτίθεται η **αντιδικία των μερών** και δεν αρκεί ότι οι

αντίδικοι της μίας δίκης ενάγονται από κοινού στην άλλη, ούτε αρκεί να εμφανίζεται ο ένας διάδικος στη μία δίκη ως ενάγων και στην άλλη ως προσθέτως παρεμβαίνων (*Schlosser*, EU – Zivilprozessrecht, 3te Auflage, Art. 27, Nr.3). Αντίθετα, η **αντιστροφή των ρόλων** των διαδίκων είναι αδιάφορη (Νίκας/Σαχπεκίδου, ο.π., άρθρο 29, αριθμ. 17) .

Εάν υπάρχει **μόνο μερική ταύτιση των υποκειμενικών ορίων** (ως προς μερικούς δηλαδή εκ των διαδίκων) η εκκρεμοδικία περιορίζεται ως προς αυτούς (*Schlosser*, ο.π., Nr. 3), οπότε τη λύση δίνει το άρθρο 30 ΚανΒρΙα για τη συνάφεια.

III) ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑΣ

Όπως ορίζεται στο άρθρο 29§1 κάθε δικαστήριο **εκτός του πρώτου επιληφθέντος** αναστέλλει αυτεπάγγελτα τη διαδικασία του μέχρις ότου διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 29§3 εφόσον διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου, κάθε άλλο δικαστήριο κηρύσσει εαυτό αναρμόδιο υπέρ εκείνου. Κατά το ΔΕΕ (απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2014, *Cartier*, σκέψη 42) **σκοπός του κανόνα περί εκκρεμοδικίας είναι και η αποτροπή περιπτώσεων αρνητικής συγκρούσεως διεθνούς δικαιοδοσίας**. Συγκεκριμένα, ο κανόνας αυτός θεσπίστηκε προκειμένου οι διάδικοι να μην υποχρεούνται να κινήσουν εκ νέου δίκη σε περίπτωση κατά την οποία, για παράδειγμα, το δικαστήριο που είχε επιληφθεί πρώτο της υποθέσεως κρίνει ότι στερείται διεθνούς δικαιοδοσίας και να εξασφαλίζονται τα συμφέροντα του ενάγοντος της δεύτερης αγωγής που συνεχονται με τις ουσιαστικές συνέπειες της άσκησης της αγωγής (διακοπή παραγραφής – βλ. *Νίκα/Σαχπεκίδου*, άρθρο 29, αριθμ. 19). Επίσης, συμβάλλει στην τήρηση των διατάξεων περί διεθνούς δικαιοδοσίας του Κανονισμού, αφού δεν υποχρεώνεται το δεύτερο δικαστήριο να διαπιστώσει την έλλειψη διεθνούς του

δικαιοδοσίας, όταν ασκήθηκε αγωγή πρώτη ενώπιον αναρμόδιου δικαστηρίου (Κεραμεύς/Κρεμλής/Ταγαράς, σελ. 190)

Το ΔΕΚ (**απόφαση της 27^{ης}.6.1991, Overseas Union Insurance**, σκέψη 26) έκρινε ότι επί αμφισβήτησης της διεθνούς δικαιοδοσίας του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο, το δικαστήριο που επελήφθη δεύτερο έχει μόνο τη δυνατότητα να αναστείλει τη διαδικασία, στην περίπτωση που δεν διαπιστώσει την έλλειψη διεθνούς δικαιοδοσίας, χωρίς να μπορεί να εξετάσει το ίδιο τη διεθνή δικαιοδοσία του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο, με εξαίρεση την προαναφερθείσα περίπτωση του άρθρου 31§2 (παρέκταση). Αν παρά ταύτα, το δεύτερο επιλαμβανόμενο δικαστήριο εκδώσει απόφαση, αυτή δεν είναι δεκτική αναγνώρισης ως ασυμβίβαστη με την απόφαση του πρώτου δικαστηρίου (άρθρο 45 Ιστοιχ.γ' Κανονισμού ΒρυξΙα). Αντίθετα, η εν γένει παραγνώριση της εκκρεμούς διαδικασίας και η παρά ταύτα έκδοση απόφασης δεν καθιστά την τελευταία μη δεκτική αναγνώρισης κατ' άρθρο 45§3 του Κανονισμού λόγω εκκρεμοδικίας της αγωγής στο κράτος αναγνώρισης (ΕφΑθ 7307/2002, ΕπισκΕΔ 2003.203 με σχόλιο Ανθιμου, βλ. Νίκα/Σαχπεκίδου, άρθρο 29, αριθμ. 28 και άρθρο 45 αριθμ. 70)

Ἡ ισχύς της εκκρεμοδικίας είναι **απόλυτη** και δεν επιτρέπονται παρεκκλίσεις. Το ΔΕΚ (**απόφαση Gasser της 9ης,12,2003**, σκέψη 73), έκρινε ότι δεν επιτρέπεται παρέκκλιση από τις διατάξεις της στην περίπτωση κατά την οποία, κατά κανόνα, η διάρκεια των δικών ενώπιον των δικαστηρίων του συμβαλλομένου κράτους εντός του οποίου εδρεύει το πρώτο επιληφθέν δικαστήριο είναι υπερβολικά μεγάλη και αν ακόμη κακόπιστα ασκήθηκε η πρώτη χρονικά αγωγή ενώπιον αναρμόδιου δικαστηρίου. Συναφώς κρίθηκε επίσης από το ΔΕΚ (**απόφαση της 27ης Απριλίου 2004, Turner**, σκέψεις 28 – 30) ότι αντίκειται στις διατάξεις

περί εκκρεμοδικίας / συνάφειας η έκδοση διαταγής (*anti-suit injunction*) με την οποία το δικαστήριο συμβαλλομένου κράτους απαγορεύει σε διάδικο σε εκκρεμή ενώπιόν του δίκη να κινήσει ή να συνεχίσει δίκη ενώπιον δικαστηρίου άλλου συμβαλλομένου κράτους ακόμα και αν ο διάδικος αυτός ενεργεί κακοβούλως με σκοπό να παρεμποδίσει την εξέλιξη της εκκρεμής δίκης.

IV. ΧΡΟΝΟΣ ΕΝΑΡΞΗΣ ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑΣ

Άρθρο 32

1. Για τους σκοπούς του παρόντος τμήματος, ένα δικαστήριο λογίζεται ως επιληφθέν:

α) από την κατάθεση στο δικαστήριο του εισαγωγικού εγγράφου της δίκης ή άλλου ισοδύναμου εγγράφου, υπό την προϋπόθεση ότι ο ενάγων δεν παρέλειψε στη συνέχεια να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα για την κοινοποίηση ή την επίδοση του εγγράφου στον εναγόμενο ή

β) εάν το έγγραφο πρέπει να κοινοποιηθεί ή να επιδοθεί προτού κατατεθεί στο δικαστήριο, μόλις παραληφθεί από την αρμόδια για την κοινοποίηση ή την επίδοση αρχή, υπό την προϋπόθεση ότι ο ενάγων δεν παρέλειψε στη συνέχεια να λάβει τα απαιτούμενα μέτρα για την κατάθεση του εγγράφου στο δικαστήριο.

Η αρμόδια για την επίδοση ή την κοινοποίηση αρχή που αναφέρεται στο στοιχείο β) είναι η πρώτη η οποία παραλαμβάνει τα προς επίδοση ή κοινοποίηση έγγραφα.

2. Τα δικαστήρια ή οι αρμόδιες για την επίδοση ή την κοινοποίηση αρχές που αναφέρονται στην παράγραφο 1 σημειώνουν αντιστοίχως την ημερομηνία κατάθεσης του εισαγωγικού της δίκης εγγράφου ή του ισοδύναμου εγγράφου ή την ημερομηνία παραλαβής των προς επίδοση ή κοινοποίηση εγγράφων.

Το σημείο έναρξης λόγω των διαφορών στο δικονομικό δίκαιο των χωρών – μελών ορίζεται με το ανωτέρω άρθρο πρωτογενώς (ήδη με

το άρθρο 30 του ΚανΒρΙ, που βελτιώθηκε με το ανωτέρω άρθρο 32 ΚανΒρΙα – βλ. Νίκα/Σαχπεκίδου, ο.π., άρθρο 32, αριθμ.1) και όχι με βάση το εθνικό δικονομικό δίκαιο του κράτους στο οποίο κατατέθηκε η αγωγή, προς ομοιόμορφη εκτέλεση του κανονισμού (*Schlosser*, ο.π., Art. 30, Nr.1). Ως προς **τον χρόνο λήξης της αναστολής** ένεκα εκκρεμοδικίας η αναστολή λήγει μέχρι να διαπιστωθεί η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου που επελήφθη πρώτο. Το χρονικό σημείο αυτό διευκρινίστηκε από το ΔΕΚ με την προαναφερθείσα απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 2014 (**Cartier**, σκέψη 42) όχι μόνο όταν το δικαστήριο που επελήφθη πρώτο της υποθέσεως δεν απεκδύθηκε αυτεπαγγέλτως της διεθνούς δικαιοδοσίας του, αλλά και όταν ουδείς εκ των διαδίκων αμφισβήτησε την διεθνή του δικαιοδοσία πριν ή έως το χρονικό σημείο της ενέργειας με την οποία ο εναγόμενος λαμβάνει θέση επί της υποθέσεως και η οποία λογίζεται από το εθνικό δικονομικό δίκαιο ως η πρώτη πράξη άμυνας ενώπιον του επιληφθέντος της υποθέσεως δικαστηρίου. Οριοθετείται δηλαδή η αναστολή έως το χρονικό σημείο που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί πλέον η διεθνής δικαιοδοσία του πρώτου επιληφθέντος δικαστηρίου (Νίκα/Σαχπεκίδου, ο.π., αριθμ. 22).

IV. ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑ ΛΟΓΩ ΕΚΚΡΕΜΟΥΣ ΑΓΩΓΗΣ ΣΕ ΤΡΙΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

α) Εφαρμοστέα διάταξη

«Άρθρο 33

1. Όταν η διεθνής δικαιοδοσία έχει βασισθεί στο **άρθρο 4 ή στα άρθρα 7, 8 ή 9** ενώ εκκρεμεί διαδικασία **ενώπιον δικαστηρίου τρίτου κράτους** κατά το χρόνο κατά τον οποίο δικαστήριο κράτους μέλους επιλαμβάνεται προσφυγής με το ίδιο αντικείμενο και την ίδια αιτία και μεταξύ των ιδίων διαδίκων όπως και η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου του τρίτου κράτους, το δικαστήριο του κράτους μέλους μπορεί να αναστείλει τη διαδικασία εφόσον:

α) εκτιμάται ότι το δικαστήριο του τρίτου κράτους θα εκδώσει απόφαση επιδεκτική αναγνώρισης και, αναλόγως της περιπτώσεως, εκτέλεσης στο εν λόγω κράτος μέλος και

β) το δικαστήριο του κράτους μέλους έχει πεισθεί ότι μια αναστολή είναι επιβεβλημένη για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

2. Το δικαστήριο του κράτους μέλους μπορεί να συνεχίσει τη διαδικασία ανά πάσα στιγμή εφόσον:

α) η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου του τρίτου κράτους έχει η ίδια ανασταλεί ή διακοπεί ή

β) το δικαστήριο του κράτους μέλους συνάγει ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου του τρίτου κράτους είναι απίθανο να ολοκληρωθεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ή

γ) η συνέχιση της διαδικασίας είναι επιβεβλημένη για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

3. Το δικαστήριο του κράτους μέλους περατώνει τη διαδικασία εφόσον η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου στο τρίτο κράτος ολοκληρωθεί και οδηγήσει στην έκδοση απόφασης επιδεκτικής αναγνώρισης και, κατά περίπτωση, εκτέλεσης στο ανωτέρω κράτος μέλος.

4. Το δικαστήριο του κράτους μέλους εφαρμόζει το παρόν άρθρο αιτήσκει διαδίκου ή, όταν αυτό είναι εφικτό βάσει του εθνικού δικαίου, αυτεπαγγέλτως.»

Σε αντίθεση με τη Σύμβαση Βρυξελλών και τον ΚανΒρΙ, ο νέος Κανονισμός ΒρΙα καινοτομεί ρυθμίζοντας με τα άρθρα 33 και 34 την περίπτωση της εκκρεμοδικίας και της συνάφειας αντίστοιχα, όταν εκκρεμεί ήδη αγωγή σε τρίτο κράτος και επιλαμβάνεται μεταγενέστερα δικαστήριο κράτους – μέλους, ζήτημα που πριν τον Κανονισμό ΒρΙα αντιμετωπιζόταν από το αυτόνομο δίκαιο εκάστου κράτους – μέλους (Νίκας/Σαχπεκίδου, ο.π., άρθρο 33, αριθμ. 1 – 2).

β) Ratio

Σε αντίθεση με την εκκρεμοδικία μεταξύ κρατών – μελών το δικαστήριο του κράτους – μέλους που επιλαμβάνεται μεταγενέστερα **δύναται και δεν υποχρεούται να αναστείλει τη διαδικασία, όμοια όπως επί απλής συνάφειας σε παράλληλες δίκες μεταξύ κρατών – μελών.** Ως αιτιολογία της διαφοροποιημένης ρύθμισης μεταξύ εκκρεμοδικίας ανάμεσα σε δικαστήρια κρατών – μελών αφενός και μεταξύ τρίτου κράτους και κράτους – μέλους αφετέρου διατυπώνεται ο φόβος ότι υπάρχουν τρίτα κράτη με αργές διαδικασίες που δεν συμβαδίζουν με τις επιταγές της δίκαιης δίκης, όσο και σε αμφιβολίες αν το δικαστήριο της τρίτης χώρας θα αναστείλει και αυτό την ενώπιον του διαδικασία, αν δηλαδή εκπληρώνεται ο όρος της αμοιβαιότητας (*Μακρίδου*, Οι νέες ρυθμίσεις της εκκρεμοδικίας στον Κανονισμό 1215/2013, Αρμ 2013, σελ. 2077).

γ) Προϋποθέσεις Αναστολής

Η ρύθμιση ισχύει μόνο όταν θεμελιώνεται η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου είτε στην κατοικία του εναγόμενου (άρθρο 4), είτε στις ειδικές δικαιοδοτικές βάσεις των άρθρων 7 (δωσιδικία από σύμβαση/αδικοπραξία),⁸ (ομοδικία) και 9 (παρεπόμενη της αγωγής αστικής ευθύνης δωσιδικία για περιορισμό ευθύνης πλοίου) του Κανονισμού. Αντίθετα, **δεν ισχύει στις δίκες από συμβάσεις ασφαλισμένων, καταναλωτών και εργαζομένων,** καθώς η Ένωση επιθυμεί να διατηρήσει υπό το προστατευτικό της πλαίσιο αυτές τις υποθέσεις και τους αδύναμους συμβαλλόμενους και να διασφαλίσει το ενιαίο της πολιτικής της σε αυτούς τους τομείς (*Μακρίδου*, ο.π. σελ. 2078). Επίσης, **αποκλείεται η αναστολή στην περίπτωση που το δικαστήριο της τρίτης χώρας έχει δικαιοδοσία δυνάμει ρήτρας παρέκτασης,** περίπτωση κατά την οποία η αγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη ελλείψει εκκρεμοδικίας. **Στην αντίστροφη περίπτωση** δεν τίθεται θέμα αναστολής, αλλά δύναται προβάδισμα στην αγωγή ενώπιον

των δικαστηρίων του κράτους μέλους που έχει δικαιοδοσία λόγω παρέκτασης **κατ' εφαρμογή αναλογικώς του προαναφερθέντος άρθρου 31§2 ΚανΒρΙα.**

Η ως άνω αναστολή της δικαιοδοσίας λόγω εκκρεμούς υπόθεσης με ίδιο αντικείμενο, αιτία και διαδίκους μπορεί να λάβει χώρα είτε κατόπιν αιτήματος των διαδίκων, είτε αυτεπαγγέλτως, εφόσον το προβλέπει το εσωτερικό δίκαιο του κράτους – μέλους, όπως το ελληνικό όπου η εκκρεμοδικία λαμβάνεται υπόψη αυτεπάγγελτα.

Προϋπόθεση είναι η **πρόγνωση** ότι η απόφαση που θα εκδοθεί θα έχει τα εχέγγυα να αναγνωριστεί και να εκτελεστεί στο κράτος – μέλος, σύμφωνα με το δίκαιο του, όπως γίνεται δεκτό και στο εσωτερικό μας δίκαιο (ΑΠ 717/2006, ΕλλΔνη 2008.1016).

Επιπλέον, το δικαστήριο θα πρέπει να πειστεί ότι η αναστολή «είναι επιβεβλημένη για την **ορθή απονομή δικαιοσύνης**, οπότε συνεκτιμώνται διάφορα στοιχεία της υπόθεσης ως προς την εγγύτητα της τελευταίας προς τα δικαστήρια της τρίτης χώρας (π.χ. ευχέρεια συλλογής αποδείξεων, βλ. *Νίκα/Σαχπεκίδου*, ο.π., αριθμ.7), ρύθμιση που ορθώς επισημαίνεται ότι παραπέμπει στον αγγλοσαξονικό θεσμό του *forum non conveniens*.

δ) Συνέχιση της δίκης

Η δίκη ανά πάσα στιγμή μπορεί να συνεχιστεί εφόσον συντρέχει οποιαδήποτε από τις τρεις προϋποθέσεις που ο Κανονισμός θέτει. Η πρώτη περίπτωση είναι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου του τρίτου κράτους έχει η ίδια ανασταλεί ή διακοπεί. Εδώ δεν εντάσσονται διαδικαστικοί λόγοι προσωρινής διακοπής της δίκης, όπως η βίαιη διακοπή λόγω θανάτου του διαδίκου, αλλά θα πρόκειται για κάποια μεγαλύτερη χρονικά αναστολή ή διακοπή. Η δεύτερη περίπτωση είναι εκείνη που το δικαστήριο του κράτους μέλους συνάγει ότι η διαδικασία ενώπιον του δικαστηρίου του τρίτου κράτους είναι απίθανο να

ολοκληρωθεί εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Δεν αρκεί εύλογη καθυστέρηση, αλλά θα πρέπει η καθυστέρηση να προσεγγίζει την αρνησιδικία (Σαχπεκίδου/Νίκας, ο.π., αριθμ. 10). Η τρίτη περίπτωση επίσης παραπέμπει στον θεσμό του *forum non conveniens*, όταν δηλαδή το δικαστήριο του κράτους μέλους κρίνει ότι η συνέχιση της διαδικασίας είναι επιβεβλημένη για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

ε) Περάτωση της δίκης

Τέλος, το δικαστήριο του κράτους – μέλους θα απορρίψει την αγωγή μετά την περάτωση της υπόθεσης στο δικαστήριο της τρίτης χώρας και την έκδοση απόφασης που θα αναγνωρισθεί/εκτελεστεί στο έδαφος του κράτους – μέλους.